

DISPVATIO

S E C V N D A.

De Ente intellectuali.

QVÆST. VNICA

QVODLIBETI X.

*Virum in entibus intellectualibus idem
possit esse perfectio & per-
fectibile?*

Ad hanc questionem spectat difficultas de compositione rei ex esse & essentia, quam vide cum suis auctoribus quæst. 7. quodl. primi. Item difficultas de compositione Angelorum ex materia & forma, quam vide discussam apud Ægid. in 2. d. 3. p. 1. q. 1. a. 1. & cum suis auctoribus supra q. 8. sed vel maximè debet hæc quæstio determinari (ut patet ex textu) ex resolutione alterius quæstionis, qua queritur, an Angeli sint compositi ex genere & differentia? quam habet Ægidius sup. in 2. art. 3. Argent. 2. d. 3. q. 1. a. 3. Henric. Gand. quodl. 7. q. 7. Item ex illa, qua queritur, Virum in Angelo possibilis sit compositio purè spiritualis ex forma & materia spirituali? quam habet Arg. d. 2. sup. q. 1. a. 1. D. Thom. 1. p. q. 50. a. 1. Scotus quodl. 9. Durand. 2. d. 3. q. 1. Aureol. 2. d. 3. quæst. 1. a. 3. & multis citatis, Amicus de Angelis d. 3. sect. 3.

*Ægidius verò hic ostensò, quomodo idem
possit esse prius & posterius seipso? Quomo-
do possit esse causa sui-ipsius? Item quomo-
do respectu sui-ipsius possit esse in potentia
& in actu? Declarat qualiter natura Ange-
lica possit respectu sui-ipsius esse perfectio &
perfectibile? Idq; explicando, qualiter Ange-
lus nō sit purus actus neque pura potentia?*

AD PRIMVM sic procedebatur: arguebatur, quod in subjectis intellectualibus idem sit perfectio & perfectibile. Nam substantia spiritualis per naturam suam est in genere & in specie: sed cum habeat naturam simplicem, per idem erit in genere, & in specie. Natura ergo illa, ut collocat Angelum in genere, habebit rationem potentiæ; ut collocat ipsum in specie, habebit rationem actus: sed potentia habet rationem perfectibilis, actus ratione perfectionis:

idem ergo erit perfectio & perfectibile.

In contrarium est; quia, si idem esset perfectio & perfectibile, idem esset potentia & actus: & per consequens, idem posset esse movens & motum; cum movens, secundum quod huiusmodi, sit in actu; motum autem in potentia: &, per consequens, idem posset esse causa & effectus: &, idem posset esse prius & posterius: quæ omnia videntur inconvenientia.

RESOLVTIO.

*Cum non sit inconueniens dicere, quod
certo modo aliquid possit esse prius seipso,
causa sui-ipsius, & in potentia, & in actu
respectu sui-ipsius: etiam rectè eo modo dici
potest, intellectualem substantiam esse per-
fectionem & perfectibile respectu sui-ipsius.*

RESPONDEO Dicendum, quod non sit incōueniens, quod idem sit prius seipso, sit causa sui-ipsius, sit in potentia & in actu respectu sui-ipsius: Non tamen hoc erit eodem modo, nec secundum eandem considerationem. Nam, ut vult, Commentator in 2. *Metaph. Materia prius recipit formas magis universales, & mediantibus formis universalibus recipit formas minùs universales usque ad individuales*: quod non posset esse, nisi idem aliter & aliter sumptum esset causa & effectus: esset potentia & actus: esset prius & posterius.

Imaginabimur enim, quod magis universalis de minùs universalibus, ut genus de specie, non prædicentur denominative, sed essentialiter, ut declarari debet in 2. *Ethicorum*. Sed non prædicatur unum de alio essentialiter, nisi sit idem cum illo per essentiam: Eandem ergo rem per essentiam dicit forma magis universalis, & minus universalis. Si ergo materia prius recipit formam universalem, & postea minùs universalem; oportet, quod idem sit prius & posterius seipso; una enim & eadem forma, aliter & aliter accepta, erit recepta in materia prius, & posterius; accepta enim sub esse magis universali se habebit, ut recepta prius: sub esse autem minùs universali, ut recepta posterius.

2. Secundum esse;

Cum prius sit, quod non convertitur essendi consequentia.

Quia id, mediante quo aliquid recipitur, est causa, cur illud recipiatur.

Et ita passio est effectus actionis,

Et quo modo?

Imò non solum secundum receptionem materiæ: sed quantum ad esse idem est prius & posterius seipso. Nam, cum multis modis dicatur aliquid esse prius altero, hic est unus modus, quod illud sit prius, à quo non convertitur subsistendi consequentia & quia hunc modum habet magis universale ad minus universale: quia bene valet, est homo, ergò animal: sed non e converso: & cum animal in homine non sit aliud, quam homo (alioquin non essentialiter predicaretur de ipso) eadem res considerata, ut animal, erit quid prius seipsa considerata, ut homine. Non est ergò inconveniens idem secundum rem, aliter & aliter consideratum, esse prius & posterius seipso.

Sic etiam non est inconveniens, idem secundum rem esse causam sui-ipsius, ut patet in exemplo proposito. Nam si materia prius recipit formas magis universales, & mediantibus huiusmodi formis recipit formas minus universales (quia illud, mediante quo recipitur aliquid, est causa quare recipiatur illud) Si forma minus universalis recipitur mediante formâ magis universali, erit forma magis universalis causa, quod recipiatur forma minus universalis, & quia eandem rem dicit hæc forma, & illa; idem erit sui-ipsius causa.

Secundum hunc etiam modum loquitur ille Auctor *sex principiorum*, cum ait, quod passio sit effectus actionis: constat enim, quod eandem rem dicat actio & passio: sed illa res, ut est ab agente, dicitur actio: ut recipitur in passio dicitur passio. quia ergò illa res prius intelligitur esse ab agente, quam sit recepta in passio, eadem res, ut actio, erit prior seipsâ, ut passione, vel eadem res, ut passio, erit posterior seipsa, ut actione. Rursus quia non intelligitur illa res recipi in passio, nisi quia est ab agente, secundum quod est ab agente erit causa sui-ipsius, secundum quod recipitur in passio: & secundum quod recipitur in passio, erit effectus sui-ipsius, secundum quod est ab agente: secundum hoc verificatur *sex principiorum* dictum; quod passio sit effectus actionis. Non solum itaque idem aliter & aliter consideratum est prius & posterius seipso: sed etiam est sui-ipsius causa, vel sui-ipsius effectus.

TERTIO idem aliter & aliter acceptum est in potentia, & in actu respectu sui-ipsius, ut patet in exemplo proposito. Imaginamur enim, quod materia non dicat nisi puram potentiam. Cæteris ergo paribus, quanto forma est materiæ immediatior, tanto est materialior, & per consequens, potentialior. Eadem ergò forma considerata ut magis universalis recipitur in materia prior, & est materiæ vicinior, & per consequens, est materialior & potentialior. Idem ergò consideratum universaliter erit in potentia respectu sui-ipsius considerati minus universaliter.

Secundum hunc modum possunt exponi verba Auctoris *de causis*. Quod esse se habeat per creationem: cætera verò per informationem. Nam illud dicitur esse per creationem, quod sit nullo præsupposito: & quia esse non præsupponit aliquid aliud: quia autem alia præsupponunt esse tamquam quid generale & universale: Ideò dicitur quod esse sit per creationem: cætera verò dicuntur esse per informationem. Nam id, quod primò recipitur in materia, tamquam propinquius materiæ & vicinior, dicimus esse potentialius: reliqua verò, tamquam à materia longinquiora, dicimus formaliora, licet ergò idem sit in viventibus esse quod vivere; ut dicitur in 2. *De anima*: illa tamen una & eadem res considerata sub modo universaliori, & ut est esse, prius in materia recipitur, & est materialior, quam ut est vivere. Et quia formaliora se habent per informationem ad materialiora, vivere se habebit per informationem ad esse. Eadem ergò res, ut est vivere, & est actus, & est perfectio sui-ipsius, ut est esse.

HIS Omnibus prælibatis, de levi patere potest solutio quæstionis quæsitæ: quia non est inconveniens, quod eadem natura Angelica aliter & aliter considerata sit sui-ipsius perfectio: & sit in potentia & in actu respectu sui-ipsius

IMAGINABIMVR autem, ex eo quod dicat Deus actum purum; ita quod non possit in eo sumi ratio generis & speciei, quod nihil sit per modum potentiae, sed solum per modum actus; ratio autem generis à potentialitate sumatur: materia verò dicat puram po-

F f

tentiam puram.

Quòd in potentia;

Quanto enim forma vicinior, tanto potentialior.

Sicut est universalior respectu minus universalis.

Et esse respectu aliorum substantiarum.

Et ideò dicitur esse per creationem; alia verò per informationem.

Resolvuntur quæstio directè.

Deus est actus purus.

Materia potentia pura.

Omnia in
termedia
partim
actus par-
tim poten-
tia.

Er quo-
modo?

tentia. Cætera verò infra primum prin-
cipium, & supra primam materiam:
nec actum purum dicunt, nec poten-
tiam puram: sed dicunt actum admi-
xtum potentia, potentiam admixtam
actui. Natura ergò Angeli nec est om-
ninò actus, nec omninò potentia: quia
nec est ipsum esse separatum; imò est
in potentia ad esse: nec est ipsa mate-
ria: sed est quædam forma, sive quæ-
dam actus in potentia ad ulteriorem
actum; ut, ad esse: prout ergò natura
Angeli est quædam forma, & quidam
actus habet rationem actualitatis: sed
prout huiusmodi actus est in potentia
ad ulteriorem actum, habet rationem
potentialitatis.

Secundùm hoc ergò sumetur in hu-
iusmodi natura ratio generis & speciei:
non quòd ex ipsa natura sumatur ratio
generis, & ex esse ratio speciei, vel dif-
ferentia (quia definitio, & definitionis
partes, ut genus & differentia, & etiam
ipsum definitum, ut species, omnia per-
tinent ad naturam rei & ad quiddita-
tem ejus: esse autem est extra naturam
& quidditatem; ideoque nihil eorum
nominari potest) sed ex eadem natura,
aliter & aliter considerata, sumetur ra-
tio generis, & speciei, & differentia.

Imaginabimur autem, quod hoc sit
commune omnibus substantiis separa-
tis, quod habeant quandam potentialita-
tem admixtam: idq; quia ab alio habent
esse, & sunt in potentia ad esse: diffe-
renter tamen, secundùm quod hæc
substantia separata, vel illa sit hæc for-
ma vel illa: quia esse recipitur in re se-
cundùm modum naturæ rei: prout er-
gò substantia sepeparata est alia & alia
forma, & habet aliam & aliam natu-
ram, aliter & aliter recipit esse. Ista
ergò potentialitas, quæ est communis
omnibus substantiis separatis specifica-
tur, & diversificatur ex alio & alio mo-
do actualitatis, vel ex alio & alio modo
formæ.

Vnde su-
matur ra-
tio gene-
ris, speciei,
& differen-
tia in re-
bus?

Ex potentialitate itaque, in qua om-
nes separata substantia communicant,
poterit sumi ratio generis: ex actualita-
te autem, in quâ diversificantur, pote-
rit sumi ratio speciei, & differentia;
aliter tamen & aliter: quia ex actuali-
tate secundùm se poterit sumi ratio dif-
ferentia: ex actualitate autem admixta

potentia ratio speciei. Si ergò esset
nobis plenè nota natura substantiarum
separatarum videremus, quomodo esset
ibi potentialitas, & actualitas? quia na-
tura illa simplex est, & non habet par-
tem & partem: unde ex eadem tota na-
turâ, ut habet potentialitatis rationem,
sumetur ratio generis; ex eadem totâ
naturâ, ut habet rationem actualitatis,
sumetur ratio differentia: & ex eâ-
dem totâ naturâ, ut habet rationem
utriusque, sumetur ratio speciei. Nam
componitur species ex genere, & diffe-
rentiâ, tamquam ex actu & potentiâ:
quare, si ratio generis sumatur à po-
tentialitate, differentia ab actualitate,
oportet, quòd sumatur speciei ratio ab
utroque. Erit ergò species actualior
quàm genus, quia potentia, & actus
plus habent de actualitate, quàm po-
tentiâ tantum: & erit potentialior,
quàm differentia; quia potentia, & actus
plus habent de potentialitate, quàm
actus.

Differenti ergò modo sumetur ratio
differentia in substantiis separatis, & in
substantiis materialibus: ibi enim, cum
sint naturæ simplices, ratio differentia
sumitur à totâ naturâ: & sicut ratio ge-
neris & speciei, ita quoque differentia
ibi erit ex totâ naturâ, ut habet ratio-
nem actus. Si ergò genus, species, &
differentia essent nobis nota, ut repe-
riuntur in substantiis separatis, caderet
differentia in rectâ lineâ prædicabili,
sicut species, quia diceret totum, quem-
admodum & species. In substantiis
verò materialibus, ubi differentia est
per partem formalem, non sumitur ra-
tio differentia à totâ naturâ; sed à par-
te: ut, animatum, quod est differentia,
non significat nisi animam; sicut album
non significat aliud, quàm albedinem:
anima autem non dicit totam natu-
ram; sed partem naturæ. Inde est,
quod in constitutione prædicamenti ex
rebus materialibus differentia cadant
ex latere, & prædicentur denominati-
vè. Sic ergò esset, si nobis essent hæc
nota in substantiis sepeparatis: verum,
quia hæc nobis sunt ignota, definimus
illas per differentiam importantem ne-
gationem, vel privationem; ut, dicimus,
quod sint substantia incorporeæ: vel,
secundùm quod definit intelligentiam

Aliter &
aliter hoc
concepitur
fieri in
imma-
terialibus,
& in mat.
substan-
tiis.

Quamvis
illæ non ita
nobis cog-
nitæ.

Et ideo de-
finiuntur
per nega-
tionem.

Auctor

Auctor *De causis* dicens: quod *intelligentia est substantia, quæ non dividitur*. Non ergo sunt nobis notæ propriæ differentiæ substantiarum animalium: sed si notæ nobis essent, sic se haberet ut diximus.

AD SOLVTIONEM ergo quæstionis quæsitæ, patet non esse inconueniens, idem aliter & aliter acceptum se habere ut perfectionem, & ut perfectibile respectu sui-ipsius.

ARGVMENTVM autem in oppositum solutum est per jam dicta.

DISPVATIO

T E R T I A.

De Ente sensibili inanimato.

QVÆSTIO I.

QVODLIBETI XI.

Vtrum aliquod agens naturale possit destruere aliquam formam absque eo, quòd educat aliam?

Vt plurimum resolvi debet hæc quæstio secundum ea, quæ dicuntur ad quæstionem illam tritam; quomodo se habeant ad se generatio & corruptio? Et an in rerum naturalium interitu fiat resolutio usque ad materiam primam? quam latè tractat Ægid. 1. 2. de gen. circa text. 25. Arim. 2. d. 12. q. 2. D. Thom. tract. de formis q. 6. & in 4. d. 11. q. 1. a. 1. q. 3. & 1. p. q. 76. a. 6. Cajet. ad c. 7. l. de gen. eff. q. 17. Scot. in 2. d. 12. cum multis ibi citatis, Capreol. 2. d. 13. quæst. un. a. 3. Gabr. d. 16. quæst. 1. Occam quodl. 2. q. 11. Conimbr. 1. r. de gen. c. 4. q. 18. Mendoza de gen. d. 1. q. 5. cum multis citatis.

Ægidius verò hic adductâ variâ divisione formarum in accidentales & substantiales, & illarum in intentionales & reales, pro illarum varietate variè resoluit, quomodo in earum destructione aliquid educatur? Et quomodo generatio unius se habeat ad corruptionem alterius?

ECVNDQ quærebatur circa omnia agentia naturalia, Vtrum aliquod agens naturale possit destruere aliquam formam absque eo quòd educat aliam formam? & videtur quod

sic: quia in alimento, ex quo nutritur homo, quando jam conversum est in substantiam carnis, est destructa propria forma; nec inde esteducta alia forma: sed incipit huiusmodi alimentum esse sub anima humana, quæ anima etiam antea existerat, quàm huiusmodi alimentum suam formam perderet: est igitur ibi corruptio formæ unius absque educatione alterius.

IN CONTRARIVM EST dictum Philosophi in *De generatione*: ubi vult, quod generatio unius sit corruptio alterius, & è converso.

RESOLVTIO.

Forma intentionalis potest destrui per agens nature absque eo quòd hoc inducat aliam, & contrà; cum hæc non habeat contrarium: sicut & realis accidentalis elementaribus entibus propria; non tamen ea, quæ elementis & elementatis est communis. Realis verò substantialis aliquando potest, aliquando non.

RESPONDEO Dicendum, quòd hic multipliciter distinguendum fit de formis: quia formarum

quædam sunt reales, quædam intentionales. Rursus, formarum realium quædam sunt substantiales, quædam accidentales. Formarum & accidentalium quædam sunt, quæ sunt in elementis, & quædam in elementatis; ut qualitates potentiæ activæ & passivæ; ut calidum, frigidum, humidum, & ficum item qualitates materiales; ut rarum, & densum. Quædam autem sunt, quæ sunt in elementatis solum; ut qualitates secundæ, sicut sunt colores & sapes & c. huiusmodi; loquendo de qualitatibus secundis habentibus esse permanens: nam sonus videtur in quodam motu, & in quâdam successionem consistere. Vel si sint aliquæ qualitates secundæ communes elementis & elementatis, nihil ad propositum: sufficit autem ad præsens negotium, quod sint aliquæ qualitates communes elementis & elementatis. Aliquæ verò sunt propriè in elementatis tantum; colores enim & sapes in puris elementis esse non habent. Sic etiam di-

Ponuntur
variæ divis.
formarum.

stinguendum est de ipsis formis substantialibus : quia quædam sunt eductæ de potentia materiæ secundum essentiam , & dispositionem : quædam verò secundum dispositionem tantum.

Et resolvitur de formis intentionalibus.

CVM ERGO quæritur , Vtrum possit naturaliter destrui una forma absque eo quod educatur alia? vel è converso? Si loquamur in formis intentionalibus , patet, verum esse quod dicitur : nam hujusmodi formæ non habent contrarietatem ad invicem : cum ergò inducitur una forma intentionalis , non oportet quod expellatur alia, & cum una tollitur , non oportet quod alia inducatur : ut si in hoc aëre incipiat esse aliquod corpus coloratum , quod prius non erat , faciet suam similitudinem in medio absque eo quod tollet , per se loquendo , similitudinem aliam ibi inductam : & si removeretur hujusmodi corpus , tolleretur ejus similitudo à medio absque eo, quod , per se loquendo , induceretur ibi similitudo alia. Nam quod agens naturale inducendo expoliet , & generando corrumpat , non est quod intendat corrumpere vel expoliare : sed intendat in passum inducere suam formam : verum quia hoc non potest nisi corrumpendo oppositam , ideò generando corrumpit , & inducendo destruit. In formis tamen intentionalibus , ubi , postquam materia habet similitudinem unius formæ , potest suscipere intentionem oppositæ formæ absque eo quod amittat similitudinem prioris formæ (quia in eodem puncto aëris potest esse intentio albi & nigri) non oportet hoc contingere.

Item de accidentalibus, non communibus.

Si verò quærat de formis realibus accidentalibus , in quibus non communicant elementa cum elementatis, etiam potest contingere , secundum tales formas , quod agens naturale destruat , absque eo quod inducat , & è converso ; nam naturaliter fieri potest quod ex elementis generetur mixtum , & quod mixtum resolvatur in elementa. Si ergò ex elementis generaretur mixtum , fieret coloratum ex non colorato : erit ergò inductio coloris sine destructione coloris : si verò , è converso , mixtum resolvatur in elementum , fieret non coloratum ex colorato : erit itaq ; coloris destructio absque eo quod sit

coloris generatio.

Sed si loquamur de qualitatibus omnibus communibus , tam elementis , quàm elementatis ; nunquam est destructio unius sine generatione alterius , vel è converso ; ut , numquam destruetur calidum , nisi generetur frigidum , vel tepidum , nec destruetur rarum , nisi generetur densum. In formis ergò talibus non est generatio sine corruptione , nec è converso. Non tamen oportet , quod tot generetur in generato , quot corrumpuntur in corrupto , vel è converso ; corpus enim , quod generatur ex alio , vel ex aliis , potest esse plurium qualitatum , quam sint elementa : & si è converso fieret , esset è converso.

Et de communibus tam elementis, quàm elementatis.

Est ergò ibi generatio cum corruptione , & è converso , ut , generatio mixti est corruptio elementorum : non enim manent elementa in mixto secundum essentiam propriam , vel secundum id , quod sunt , nec omnino tolluntur , ut nullo modo sint elementa in mixto : sed salvatur vita eorum ; quia qualitates , quas habent elementa in excellentia , sunt in mixto remissæ. Propter quod qualitates , & virtutes elementorum referantur in mixto , sicut extrema in medio. Est ergò ibi & generatio & corruptio : sed , quia non oportet quod tot qualitates generentur , quot corrumpuntur (quia potest esse quod generatum sit plurium vel pauciorum qualitatum , quam corruptum .) Ideò si specialiter loquamur de hac qualitate , vel de illa ; ut puta de colore , vel de sapore , potest esse generatio absque corruptione , & è converso ; ut , potest generari coloratum ex non colorato , & non sapidum ex sapido , & è converso. Generationes ergò sunt ex contrariis & in contraria ; quia semper genitum habet aliquam contrarietatem ad corruptum : sed non oportet quod habeat contrarietatem in omnibus : nec oportet quod secundum quamlibet qualitatem habeat contrarietatem , vel assimilationem : Potest enim contingere , quod generatum ei , ex quo generatur , secundum aliquam qualitatem habeat contrarietatem , secundum aliquam assimilationem , secundum aliquam nec hoc , nec illud ; ut , si esset mixtum calidum & siccum , & resolveretur ad aliud elementum , quod esset fri-

Quæ non continent elementa secundum essentiam : sed tantum quoad qualitates.

Quomodo generationes sint à contrariis in contraria?

frigidum & ticcum, hujusmodi mixtum corruptum in calore haberet cum eo, in quod resolvitur, contrarietatem, & in siccitate haberet assimilationem. Sed quia posset hujusmodi mixtum esse coloratum & sapidum, in colore & in sapore cum eo, in quod resolvitur, nec haberet contrarietatem, nec assimilationem: quia ex quo resolutum est in elementum, vel in elementa, & elementa nec sunt sapida, nec colorata; quantum ad colorem & saporem nec erit ibi assimilatio, nec contrarietas.

Patet ergo quomodo se habeat generatio & corruptio in formis intentionalibus accidentalibus.

Resolvitur
de substan-
tialibus.

In substantialibus autem formis sic dicemus; quod possit agens naturale formam tollere, absque eo, quod formam educat; nam generatio hominis est naturalis, & non miraculosa: agentia ergo naturalia, cum ex non homine faciunt hominem, tollunt formam rei corruptam absque eo, quod educant formam rei generatam: quia forma hominis, secundum essentiam, de potentia materiam non educitur: sed educitur secundum dispositionem tantum. Potest tamen naturale agens tollere formam educam de materia per essentiam, absque eo quod inducat formam educam de potentia materiam per essentiam.

Loquendo ergo de educatione specialiter, potest esse, quod agens naturale tollat, absque eo quod educat. Sed loquendo de hujusmodi educatione generaliter, prout se extendit ad educere formam non solum secundum essentiam, sed secundum dispositionem; sic agens naturale non tollit unam formam substantialem, nisi educat aliam, vel secundum essentiam, vel secundum dispositionem, nec educit nisi tollat.

AD ARGVMENTVM autem in oppositum Dicendum; quod sicut agens naturale in generatione hominis solum disponit materiam ad susceptionem formam, sic cum alitur homo per alimentum, non educitur anima rationalis de potentia materiam, quæ est sub forma elementi: sed disponitur materia, quæ est sub forma alimenti, ad susceptionem animæ rationalis; expoliatur enim alimentum per agens naturale à substantiali sua formam, & dispo-

nitur ad susceptionem alterius substantialis formam. Tamen quia differt augmentatio, & nutritio à generatione, & corruptione (quia ex illo est proprie generatio, quod fiat inductio formam secundum se; ex illo autem nutritio est in augmentum, quod accipiat formam non secundum se, sed ut alteri conjunctam.) Ideo alimentum, cum expoliatur à sua substantiali forma, non accipit formam substantialem secundum se: sed incipit esse sub eadem forma, sub qua est alimentum. Ideo non est inconveniens talem formam, sub qua sit materia alimenti, præexistere in ipso alito ante corruptionem alimenti. Non est ergo ibi simpliciter & absolute generatio & corruptio; sed prout talia sunt, materia alimenti expoliatur una forma & induitur alia. Propter quod est ibi expoliatio cum inductione, & è converso.

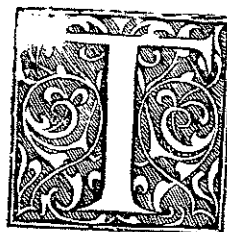
QVÆSTIO II.

QVODLIBETI XII.

Vtrum possit hic inferius esse aliquis effectus naturalis, qui sit casualis non reductus in motum cæli?

Hanc difficultatem resolvit Agidius leviter aliquando in l. de materia cæli. Arg. 2. d. 14. q. 3. a. 2. habet D. Thom. 2. d. 2. q. 2. a. 3. & de pot. Dei q. 5. a. 8. & citatur à Cajet. 1. p. q. 15. a. 6. Ferr. cont. gent. c. 86. & 99. Scot. 2. d. 14. q. 3. Ricard. ibid. 3. princ. q. Durand. ibid. d. 15. quæst. ult. Alenf. 1. p. q. 26. m. 3. a. 2. Occam quodl. 1. q. 17. Vide Conimbr. l. 2. de cælo c. 3. quæst. 4. & 5.

Agidius verò hic resolvit modo in textu assignato.

ERTIO quærebatur specialiter de ipso cælo; Vtrum possit hic inferius esse aliquis effectus naturalis, qui sit casualis non reductus in motum cæli?

& videtur quod sic: quia, cum cælum sit agens naturale, est determinatum ad unum: sed multa fiunt hic inferius naturaliter ex concursu diversorum agentium: in talibus ergo poterit esse aliquod casuale non reductum in motum cæli.

IN CONTRARIVM EST, quia motus cæli, cum sit motus primus, erit causa omnium aliorum motuum: nullus ergo erit hic motus, & per consequens, nullus effectus naturalis non reductus in motum cæli.

RESOLVTIO.

Quamvis nihil sit in mundo casuale respectu Dei: bene tamen dantur aliqua quæ casualiter hic sunt non reducta in motum cæli: cum possint reduci in dispositionem materiae, in alia agentia distincta à cælis, & in defectum effectus à causa.

Quid tractandum.

RESPONDEO Dicendum, quod in hac quæstione sic procedemus: Primò ostendemus, respectu cuius agentis habeat esse huiusmodi casuale? Secundò declarabimus qualiter talia casualia habeant fieri circa secunda agentia? Tertiò assignabimus rationes ad propositum, quibus probetur quod possit esse aliquis effectus hic casualis & naturalis non reductus in motum cæli.

1. Quod respectu Dei nihil fiat casualiter.

Quia hoc debet esse quid imprævisum

Quale non est corruptio in naturalibus.

PROPTER PRIMVM sciendum quod respectu primæ causæ, vel respectu Dei: nihil sit casuale vel fortuitum. Quia casuale & fortuitum dicitur quid imprævisum; non enim corruptio in animalibus est casualis, licet possit esse præter intentionem agentis: & quia à Deo omnia sunt prævisa, nihil est ei fortuitum, nihil casuale. Idèd dicitur in *De bona fortuna*. Quod ubi plurimus intellectus ibi minima fortuna, & ubi plurima fortuna ibi minimus intellectus; quanto enim agens est altioris intellectus, tantò in operationibus suis plura prævidet, & pauciora accidunt ei casualiter: & è converso quanto plura accidunt ei casualia, tanto pauciora prævidet, & tanto minor est intellectus: Deo ergo, qui omnia prævidet, nihil est casuale. Casus ergo & fortuna locum habent circa secunda agentia.

2. Qualiter in agentibus 2. possit esse casuale?

VISO, in quibus agentibus possit esse casus & fortuna secundum prætaxatum ordinem? Restat videre & ostendere; qualiter talia circa secunda agentia esse possint? Dicemus enim,

quod si quodlibet referatur in suam causam simplicem: nihil sit casuale vel fortuitum: quia nihil in terra fit sine causa: vel, nihil est, cuius ortum non legitima causa præcesserit. Secundum hunc modum loquitur Philosophus in 2. *Physicorum*; quod licet quodlibet habeat suam causam, multa tamen sint casualia & fortuita: unde & Augustinus 5. *De civit. Dei* cap. 9. ait: *Non enim fieri aliquid potest, quod non aliquod efficiens causa præcesserit.* Sic ergo, referendo quodlibet in suam causam simplicem, quodlibet habet suam causam: & si aliquid dicatur hoc modo fortuitum; non erit, quod non habeat certam & determinatam causam: sed fortè credetur esse fortuitum, quia habet causam latentem, secundum quem modum loquitur Augustinus *eod. lib. & cap.* dicens; *interdum enim eas causas, quæ dicuntur fortuitæ non esse dicimus nullas, sed latentes*

Fortunam ergo & casum non recipiemus in effectibus ex relatione eorum in causas simplices, sed ex concursu causarum; ut dicatur fortuitum, & casuale inopinatus concursus causarum: quod circa Deum veritatem non habet; quia nihil ei ex improvviso, nihil ex inopinato potest contingere: in aliis autem causis potest contingere; ut si vadat hic ad forum causa recipiendi argentum, poterit contingere quod obviet lapidi descendenti, & casualiter frangat sibi caput. quod ergo hic vadat ad forum habet causam per se; scilicet receptionem argenti: & quod lapis descendat habet causam per se; scilicet gravitatem: Sed quod ista duo simul concurrant, & quod tunc lapis descendat, cum iste vadit ad forum est casuale, & per accidens.

HABITO, in quibus sit casuale & qualiter? Volumus adducere rationes ad probandum quod multa possint hic inferiùs naturaliter fieri, quæ erunt casualia reducta in motum cæli: quod tripliciter declaratur. Prima via sumitur ex dispositione materiae; Secunda ex aliis agentibus, quæ comparantur motui cæli: Tertia ex defectu, sive ex deficientia effectus ad causam.

PRIMA sic patet: nam agens, quod præsupponit materiam, requirit dispositionem materiae; ut secundum quod est

Scilicet nō respectu sue causæ simplicis: sed diversarum concursuum.

3. Probat, posse hic esse ali. quid esse casuale non reductum in motum cæli.

1. Ex dispositione causarum.

est materia aliter & aliter disposita, aliter & aliter inducatur ibi forma: ex concursu ergo dispositionis materiæ ad agens possunt hic inferius multa casualiter contingere; ut videmus in animalibus, quæ generantur ex putrefactione: nam non semper ex eadem materia putrefacta generantur eadem animalia secundum putrefactionem; quia potest esse, quod in eadem materia generetur alia & alia putrefactio, secundum quod habet alium & alium aspectum ad cælum; ut ex carnibus ejusdem animalis poterunt generari alii & alii vermes, secundum quod illud idem animal moritur sole existente sub alio & alio signo.

Secundum
cujus diver-
sitatem
fiunt à cælo
diversi effe-
ctus.

Quod ergo in hac carne mortuâ sole existente sub tali signo fiat talis putrefactio habet causam per se: & quod ex tali putrefactione generetur tale animal habet causam per se. Et hoc est quod Commentator ait in 12. *Metaph.* *Sicut se habet putrefactio in animalibus quæ generantur ex putrefactione*, sic se habet semen in animalibus, quæ generantur per propagationem. Sicut ergo est per se quod ex tali semine generetur tale animal; ita quod ex tali putrefactione tale animal generetur. Quod ergo sic materia putrefiat sole existente sub tali signo, per se erit: & quod sol sic putrefaciat habens talē aspectum per se erit: sed quod ista duo concurrant; scilicet quod materia hæc tunc putrefiat, quando sol habet talem aspectum, vel est sub tali signo poterit esse casuale & per accidens. Vnde & Ptolomeus in *centiloquio suo*, ubi agit de astronomorum judicio, dicit. *Expectandum esse judicium ex secundis stellis*. Possunt autem appellari secundæ stellæ hæc inferiora, ex quorum dispositione est expectandum judicium.

Stellæ se-
cundæ quid
sint?

Ex alia & alia dispositione materiæ multa possunt contingere hic casualia non reducta in motum cæli; ut patet ex animalibus generatis ex putrefactione. Vnde & 12. *Metaphysica*, scribit, quod *sunt fortè per se & à casu animalia generata ex putrefactione*, quod autem in talibus reperiatur per se, & casuale est per habita manifestum.

2. Ex diver-
so concursu
agentis
particularis
cum cælo
aliter &
aliter dis-
posito.

SECUNDO hoc idem patere potest ex particularibus agentibus, quæ comparantur ad motum cæli: nam sicut sol

& homo generant hominē; sic sol & bos generat bovem: potest autem contingere quod in generatione bovis fiat aliquod monstrum ex aliqua dispositione cæli; ut, si non sit bonus aspectus cæli cum generatur bos, poterit in menstruo, quod est materia generationis bovis, fieri aliqua corruptio, unde contingat generari aliquod monstrum: quod ergo fiat tale monstrum; ut puta quod generetur bos sine cornibus, sic existente aspectu cæli, & sic se habente menstruo, unde fit generatio, est per se: sed quod ista concurrant, poterit esse casuale, & per accidens; ut, quod tunc bos det operam generationi in eo tempore, & in eo loco, ubi cælum non habet bonum aspectum ad talem effectum, poterit esse casuale; & per accidens.

TERTIA VIA ad hoc idem fumitur ex deficientia effectus ad causam: & via hæc tertia cum primis duabus viis concludit intentum: nam non oportet tantam uniformitatem dare in effectibus, quantam damus in causa; quia naturale est, quod effectus deficiat à sua causa: licet ergo dispositio materiæ sit a cælo, quia nihil agitur naturaliter hic inferius, nisi virtute cæli; redeunte tamen cælo ad eundem situm, non oportet quod redeat eadem dispositio punctualiter, sicut redit stella ad eundem punctum; est quidem aliqua circulatio in istis inferioribus, propter quod dicendum est, quod *omnia mensurantur sua periodo*: hujusmodi tamen circulatio hic inferius reperta non est tantæ uniformitatis, sicut est circulatio cælestis motus.

3. Ex eo
quod effe-
ctus defi-
ciat à sua
causa.

Vnde dicimus falsam esse opinionem illam, quæ attribuitur Platoni; quod in fine magni anni omnia redibunt ad eundem punctum. Appellatur autem ibi magnus annus tempus quo completur cursum suum octava sphaera (secundum quod videtur sensisse Ptolomeus) 36. millium annorum. Posuit enim Philosophus quod octava sphaera in centum annis moveretur uno gradu: & quia habet trecentos sexaginta gradus, sicut cæteri circuli cælestes, dividuntur, in prætaxato tempore, Secundum hunc modum, complet illa sphaera cursum suum. Ieber tamen in suo tractatu de
accessu

Vnde cir-
culatio ho-
rum infe-
riorum, quæ
sua periodo
mensuran-
tur, non est
tam unifor-
mis quàm
cæli.

Vnde cir-
culatio ho-
rum infe-
riorum, quæ
sua periodo
mensuran-
tur, non est
tam unifor-
mis quàm
cæli.

accessu & recessu octava sphaera aliter invenit huiusmodi motum.

Sed quicquid sit, & in quacumque tempore sphaera illa suum cursum compleat; falsum est tamen, quod redeunte octava sphaera ad suum punctum, sicut & cæteris cælestibus sphaeris, redeant omnino eadem hic inferiori non solum eadem numero, sed etiam eadem specie: quia non est tanta regularitas hic inferiori, quanta superior.

Vnde contingat ista irregularitas motus inferiorum?

Contingit autem huiusmodi irregularitas hic inferiori, solum ex parte particularium agentium cooperantium ipsi cælo; quæ particularia agentia cum sint varia & diversa, nec sint omnino regularia in agendo, magnam diversitatem faciunt hic inferiori; adeo quod redeuntibus sideribus ad eundem situm non redeant hic omnino iidem effectus.

Non solum autem ex parte talium agentium contingit hæc dissonantia. sed etiam ex parte deficientiæ effectus ad causam: nam quia deficit effectus à sua causa, & non oportet (ut dicebamus) dare tantam uniformitatem in effectibus, quantam in causis, si nihil aliud esset nisi huiusmodi deficientia, redeuntibus sideribus ad eundem punctum, non omnino & punctualiter rediret hic inferiori eadem dispositio materiæ, & idem effectus. Et quia non est omnino regularis reditio hic inferiori, oportet quod ex alio & alio concursu multa casualia contingant; non semper enim erit regulare, quod talis dispositio materiæ concurrat cum tali aspectu cæli: hinc poterit hoc esse casuale, & propter hoc etiam effectus, si contingat, casualis erit. Multa ergo sunt hic inferiori casualia non reducta in motum cæli: quia non punctualiter possumus iudicare omnia ex motu cæli: & redeunte eodem aspectu cæli, non oportet quod redeat idem effectus.

AD ARGUMENTVM autem in contrarium Dicendum, quod, licet omnia naturalia hic inferiori causentur ex motu cæli, multa tamen sint hic casualia: quod contingit ex deficientia effectus ad causam. Irregularitas ergo hic inferiori non est ex irregularitate causæ: ideo non proprie dictum est, quod irregularitas hic reducatur in irregularitatem

cæli: sed magis reducitur in causam materialem, vel in causam per accidens, vel in necessitatē vel in materiæ insufficientiam; ut quia accidit istis inferioribus propter insufficientiā materiæ, quod non omnino assèquantur regularitatem suæ causæ, & quia ex irregularitate, quam habent, contingit huiusmodi casualitas; etiam bene dictum est, quod multa sint hic casualia non reducta in motum cæli.

DISTRIBVTIO

QVÆSTIONVM.

DEINDE quærebatur circa res animatas: circa quod quærebatur tripliciter. Primo circa omne animatum; & erat quæstio de augmento, quod competit omni animato; Vtrum in re augmentata sit signare id, per quod fit augmentum, & partem augmentatam? Secundò quærebatur specialiter de homine. Tertiò circa animam hominis. Quærebantur autem circa hominem duæ quæstiones, quæ possunt quæri circa omnem rationabilem, vel intelligibilem creaturam: unā quæstio erat de hominis dilectione, Vtrum homo debeat magis diligere Deum, quam seipsum? alia erit de hominis fruitione; Vtrum delectatio, quam habebimus in patria in fruitione & visione Dei, sit sicut in subiecto in intellectu, an in appetitu?

DISPVATIO

QVART A.

De rebus animatis generaliter, quoad augmentum, quod eis competit.

QVÆST. VNICA

QVODLIBETI XIII.

Vtrum in re augmentata sit signare id, per quod fit aug-

*fit augmentum, & partem augmen-
tatam?*

Hanc quæstionem tractat Ægidius lib. 7. de gen. & corrupt. item, causâ augmenti charitatis. 1. sent. d. 17. variis locis. Greg. Arim. ibid. qq. var. Alph. Tol. q. 3. a. 2. Arg. q. 2. a. 2. Marfil. q. 14. D. Tho. 1. d. 87. q. 2. & 2.2. q. 24. & ibid. Thomist. Scot. d. cit. q. 3. Herv. q. 5. Aureol. a. 2. Occam q. 6. Capreol. q. 2. & expressè tractant Philof. 1. 1. de gen. & corr. videantur Conimb. q. 15. & 16. item Mendoza d. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Arguebatur autem quod in re augmentata non esset signare partem auctam, vel saltem non esset ibi signare id, per quod factum est augmentum; si quælibet pars aucti est aucta, etiam quantumcumque minima, pars aucta vel augetur per majus, vel per æquale, vel per minus: si per majus ergò in omni augmento res augmentata crescet plus quàm per duplum: si per æquale, tunc crescet per duplum. quæ omnia sunt inconvenientia, & contraria iis, quæ videmus ad sensum; non enim semper cum res augmentatur, augmentatur per duplum, vel per plus quam duplum: imò nunquam in una & eadem augmentatione fit tantum augmentum: augmentabitur ergò per minus, quam sit pars aucta: sed pars aucta est minima; fiet ergò augmentum per minus minimo: sed tale quid non est signare; ergò &c.

In contrarium est, ut dicebatur, Commentator, qui vult talia esse signabilia.

RESOLVTIO.

Cum alia sit pars secundum materiam, alia secundum formam in omnibus materiis tam in animatis, quàm non animatis; Dicendū est, quòd quælibet pars aucti secundum formam, non autem secundum materiam sit aucta: insuper sit dare partem minorem secundum materiam aliâ minimâ secundum formam. Contrà tamen, secundum materiam & quantitatem designari potest, non secundum formam, pars augens diuersa à parte aucta.

RESPONDEO Dicendum, quòd in hac quæstione sic procedemus: Primò enim declarabimus, quomodo fiat augmentum? Secundò ostendemus, quomodo sit ibi dare minus minimo? &, quomodo non? quia hoc videbatur quæstio quærere; licet aliud proponeret. Tertiò descendemus ad propositum, quomodo sint talia signabilia? &, quomodo non?

Quæ tractanda?

1. Quomodo fiat augmentum?

PROPTER PRIMVM sciendum, quod in quâlibet re animatâ sint pori in potentia: ita quòd fiat transmissio alimenti per huiusmodi poros ad quamlibet partem rei animatæ, non ad quamlibet partem, secundum materiam, sed ad quamlibet partem secundum formam. Distinguemus enim in re animatâ, ut docet nos distinguere Philosophus in 1. de generatione, in cap. de augmento: Sicut distinguimus in omnibus habentibus speciem in materiâ; quod aliquid sit hoc secundum materiam, aliud autem secundum formam in omnibus enim habentibus formam in materiâ est dare partes secundum formam, & partes secundum materiam. Partes secundum formam dicuntur illæ, quæ secundum se consideratæ habent actionem talis; ut, dicitur caro secundum formam, quando est tantum de carne, ut secundum se accepta habeat actionem carnis. Pars autem secundum materiam est, quæ solum ut alteri est conjuncta habet actionem talem. Non ergò quantumcumque minima caro erit hoc secundum formam: sed poterit esse hoc secundum materiam; non enim quantumcumque minimum secundum se consideratum habet actionem talem: sed quantumque minimum alteri conjunctum habere poterit huiusmodi actionem. Cum ergò dicitur, quod quælibet pars aucti sit aucta, Intelligendum est de quâlibet parte secundum formam; non autem secundum materiam: Per poros autem illos in materiâ fit transmissio ad quamlibet partem, non ad quamlibet partem quantumcumque minimam: sed ad quamlibet partem, quæ possit convertere alimentum: huiusmodi autem pars dicitur esse quid tale secundum formam.

*Per trans-
missionem
alimenti
per poros
ad partes
augmentati.*

Imaginabimur ergò, quòd, si in cerâ
C g impri.

Quaecumque
aliæ secundum
formam, aliæ
secundum
materiam, &
quænam
illarum
augmentantur?

Et quomodo?

2. Quomodo
fit dare
minus mi-
nimo.

Quia scilicet
pars
alimentum
est minor
minima
parte car-
nis, ad
quam aug-
mentan-
dam trans-
mittitur.

Secundum
formam.

imprimeretur aliquid, fieret inflatio ceræ; sed non propter hoc esset cera augmentata: sed si cera esset illius potentiae, quod posset in se convertere, quod esset sibi impressum, hoc modo esset augmentatio ceræ: sic & in proposito, ad quamlibet partem rei animatae fit transmissio alimenti quo facto inflatur membrum: sed nondum est augmentatum. Sed quia partes rei animatae, ad quas fit transmissio alimenti, sunt illius potentiae, quod convertant ad se alimentum transmissum, quo facto augmentatum est membrum; quælibet pars aucti est aucta; non quælibet quocumque modo: sed quælibet, quæ est tantæ quantitatis, & tantæ virtutis, quod possit ad se convertere alimentum, & quia talis pars dicitur esse secundum formam; ideo communiter ponitur quod quælibet pars aucti sit aucta, non quælibet secundum materiam sed secundum formam.

Viso, quomodo fiat augmentum? volumus declarare, quomodo fit dare minus minimo secundum formam: sed non fit dare minus minimo secundum materiam? Alimentum ergo quod minutatim transit ad partes membri, sic se habet, ut quælibet pars alimenti transmissa sit multo minor, quam pars carnis, ad quam transmittitur; nam huiusmodi pars carnis, ad quam fit transmissio alimenti, debet habere actionem carnis, & est caro secundum formam: sed pars alimenti transmissi non est caro secundum formam, nec suscipit formam carnis secundum se: sed suscipit huiusmodi formam ut alteri conjuncta: & quia hæc solum est caro secundum materiam, cum non sit contra rationem carnis secundum materiam, quod sit quid quantumcumque minimū; non est contra rationem alimenti, quod dividatur in partes quantumcumque modicas.

Imaginabimur enim, quod in hoc differat generatio ab augmentatione, quod illud, quod generatur accipiat formam secundum se: sed in nutritione & augmentatione illud, per quod fit nutrimentum & augmentum, accipiat formam ut alteri conjunctum: ideo sufficit quod sit tale secundum materiam: quia, ut diximus, hoc est tale secundum formam, quod secundum se con-

fideratum habet formam talem; hoc autem tale secundum materiam, quod alteri conjunctum habet formam talem, vel actionem talem. Quia igitur, ut dictum est, non est contra rationem alimenti, quod dividatur in partes quantumcumque minimas, quia in huiusmodi partibus non inducitur forma carnis secundum se, sed ut sunt alteri conjunctæ; est autem contra rationem membri quod dividatur in partes quantumcumque minimas: quamvis dividatur in partes tantæ quantitatis, ut habeant actionem carnis, & ut possint ad se convertere alimentum; multo minores sunt partes alimenti transmissi, quam partes carnis augmentatae: & quia huiusmodi partes carnis possunt dici minimæ secundum formam; partes alimenti transmissi sunt minus minimo secundum formam, non autem secundum materiam. Nam non solum non reperitur minus minimo secundum materiam: sed etiam non reperitur tale minimum: nam quantum ad partes secundum materiam vadit divisio in infinitum, sicut secundum partes quantitativas: sicut ergo nulla pars est continua, quantumcumque modica, quæ non dividatur in partes continuas, sic nulla est pars secundum materiam quantumcumque modica, quæ non semper dividatur in partes secundum materiam.

OSTENSO, quomodo fiat augmentum? & quomodo fit dare minus minimo, volumus descendere ad questionem quaesitam; Quomodo fit signare partes augmentatas, per quas fit augmentum?

DICEMVS ERGO, quod aliquid sit signabile respectu alterius dupliciter; vel secundum materiam, ut, quia habet aliam formam diversam ab ipso: vel secundum quantitatem & materiam.

Primo modo non oportet esse signabiles partes carnis augmentatas, & partes alimenti per quas fit augmentum. Imaginabimur equidem quod partes augmentatae agant in alimentum, & partes alimenti resistant huiusmodi actioni, & fiat ex eis unum conversione completâ; ut non oporteat quod alia sit forma carnis in parte aug-

Non secundum materiam.

3. Quomodo fit signare &c.

Dupliciter. aliquid est signabile secundum formam, & secundum quantitatem, vel materiam.

augmentata, & in parte per quam est factum augmentum.

SED secundum quantitatem & materiam sunt signabiles hæ ab illis.

Et secundum quid hic sint partes signabiles?

Imaginantur autem quidam fantasticè, quòd partes alimenti sic se immisceant partibus carnis, ut non sit signare esse aliam quantitatem materiæ hanc ab illa. Sed contra est quia si hoc cotingeret, dimensiones penetrarent dimensiones, & nullū fieret augmentum; ideo enim quantitas quantitatem auget, quia una quantitas non illabitur alteri: sed est signare unam quantitatem, distinctam ab alia. Igitur secundum quantitatem & materiam, si quis rerum naturam cognosceret, signare posset diversam esse quantitatem, in qua fuit forma alimenti, à quantitate, in qua prius erat forma carnis.

Refutatur opinio quædam.

AD ARGVMENTVM autem in in oppositum patet solutio per jam dicta. Quia est ibi dare minus minimo, non minimo secundum materiam, quia tale minimum non est, sed per formam.

DISPVATIO

QVINTA.

De Spectantibus ad hominis actiones.

QVÆSTIO I.

QVODLIBETI XIV.

Vtrum homo magis debeat diligere Deum, quàm seipsum?

Ad hanc quæst. examinanda sunt, quæ habet Ægid. de ratione vestigij i. 1. d. 3. q. 2. princip. item videndus 3. p. d. 29. 1. & 2. part. princ. quæ sunt extractæ ex l. de laud. divinæ sap. c. 14. de charitate verò tractat in 1. d. 17. habet Argent. 3. d. 27. q. 1. a. 1. D. Th. 2. 2. q. 26. 2. 3. cum Caiet. bañez & alijs Thomistis, Scotus in 3. d. 27. cum Scotistis. Durand. d. 29. Gabr. ibid. q. u. n. a. 1. Altrifod. l. 3. tr. 5. c. 3. q. 1. Turrian. Malderus, Lorca. ex D. Th. citato.

Ægidius verò hic quæ, & qualiter tractaturus sit partitur in textu.

ECVNDQ quærebatur de dilectione hominis, Vtrum homo magis deberet diligere Deum, quàm seipsum? & videtur quod non, quia nos diligimus

Deum propter bonum nostrum, quòd habemus à Deo: sed propter unumquodque tale & illud magis: bonum ergò nostrum & nos ipsos plus diligimus & plus debemus diligere, quàm ipsum Deum.

Præterea, si aliqua causa sit propter quam debemus diligere Deum plus quàm nos ipsos, est quod in Deo plus est de bonitate quàm in nobis: Secundum hunc ergò modum quilibet plus deberet diligere proximum meliorem se, quàm seipsum: sed hoc est falsum, ergò & primum.

IN CONTRARIVM est, quòd ordinata charitas plus & magis est ad Deum, quàm ad creaturam: sed debemus habere ordinatam charitatem, ergo &c.

RESOLVTIO.

Quia Deus est bonum per essentiam, à quo in creari & conservari dependet omne aliud bonum, & cujus participatione est bonum; hinc plus, quàm bonum nostrum, amandus est.

RESPONDENDVM, quòd triplici via venari possimus quòd homo debeat plus diligere Deum, quàm seipsum. Prima via sumitur ex eo quòd Deus sit creativus & conservativus omnis boni. Secunda vero ex eo quòd sit bonum totale continens in se quodcunque bonum. Tertia quidem ex eo quòd ipse sit bonum per essentiam, cujus participatione est bonum omne aliud bonum.

PRIMA VIA sic patet, dicimus enim quod Deus sit magis intimus cuilibet rei, quàm res ipsa sibi: Hoc enim modo dicitur Deus esse per essentiam in qualibet re, & esse intimus cuilibet rei; quia quilibet res præservat in esse. Debemus enim imaginari quòd quilibet effectus Dei sit quoddam vestigium creatoris. Huiusmodi autem vestigium, vel similitudo non est sicut similitudo sigilli reperta in cera, quia absente sigillo remanet ejusmodi similitudo in cera; sed magis est sicut similitudo sigilli in aqua; est enim tantæ fluxibilitatis, quod ad momentū non retinere formam sigilli, nisi semper adesset sigillum.

Offenditur 3. viâ

1. quia Deus est creativus & conservativus omnis boni

ac propria rea intima ei præsentia.

Est enim vestigium Dei, sicut vestigium in aqua respectu sigilli

præservans huiusmodi formam. Sic creatura, secundum SS. scientiam, ad momentum nō staret nisi in eo haberet principaliter creatorem ipsam præservantem in esse. Principaliter est ergo Deus in qualibet creatura ipsam in esse præservas: & tantò est intimior cuilibet creaturæ quàm creatura sibi, quantò magis facit ad conservationem essentia creaturæ, quàm faciat essentia creaturæ ad præservationem sui-ipsius.

Naturale est ergo, quod creatura magis diligat Deum, quàm seipsam, quia bonū creaturæ magis reservatur in Deo, quàm in seipsa: nam, ut dictum est, Deus facit magis ad conservationem creaturæ, quàm ipsa creatura; sine Deo enim etiam ad momentum non posset existere creatura: & si annihilata esset creatura, Deus, quando vellet, ipsam reficeret. Si ergo creatura adverteret, quantum bonum esset bonum divinum, & quod si annihilata esset per illud bonum refici posset, & quod sine illo bono esse non posset, videret, bonum suum magis esse in illo bono divino, quam in se ipsa. Creatura igitur hoc cognoscens magis diligeret Deum, quàm seipsam. Igitur si consideremus quòd Deus sit omnis boni causativus & conservativus, pessimè agemus si non magis deligamus Deum, quàm nos ipsos, cognoscentes, quòd bonum nostrum magis reservetur in Deo, quàm in seipso, cum non posset esse sine Deo, & etiam annihilatum posset refici per ipsum Deum.

2. Quia Deus est bonum continens omne bonum partiale.

2. Quia Deus est bonum continens omne partiale, pars autem est ad defensionem totius ex instinctu naturæ.

SECUNDA VIA ad idem sumitur ex eo quòd Deus sit bonum totale habens in se quodcumque bonum. Est enim naturale quòd pars magis diligat totum, quàm se ipsam; naturale est enim quòd brachium se exponat pro tuitione totius, & conservatione capitis: in ipsis autem membris nostris hanc legem esse impressam ex instinctu naturæ percipimus, quod partes se exponant periculo & morti pro defensione totius; quod non esset, nisi naturaliter esset inditum partibus quòd plùs diligerent totum quàm seipsas. Et quia bonum divinum est bonum totale, quælibet autem creatura est quædam particularis expressio illius totalis boni, naturale est quòd creatura plus debeat diligere

Deum ipsum quàm seipsam.

Illa igitur verba *Phil. in Ethicis*, *quod amabilia, quæ sunt ad alterum, venerunt ex amicabilibus, quæ sunt ad nos ipsos*:

Pars autem est ad defensionem totius ex instinctu naturæ.

Intelligenda sunt de amore partis ad partem, nam amabilia unius partis ad aliam surrexerunt ex amicabilibus, quæ sunt ad seipsum. Non autem intelligenda sunt est de amore partis ad totū: quasi pars magis debeat diligere totum, quàm seipsum.

TERTIA VIA ad hoc idem sumitur ex eo, quòd Deus sit bonus per essentiam, cuius participatione est bonum omne aliud bonum: Et quia quicquid est bonum, est bonum participatione illius boni, quodlibet aliud bonum non est amandum, nisi per relationem ad illud bonum.

3. Quia omne bonum est participatione ejus tale, ipse vero per essentiam.

Si ergo bonum nostrum non est bonum, nisi in quantum participat divinum bonum, consequens est, quod non sit diligendum, nisi propter illud divinum bonum, cuius participatione habet quod sit bonum: quodlibet ergo debet diligere se ipsum sive suum bonum, propter divinum bonum. Sed ipsum divinum bonum debet diligere non propter aliud bonum, cum non sit alio bono bonum: sed sit essentialiter bonum, & per se ipsum. Proximum autem debent diligere propter societatem, quam habet cum ipso in illo summo bono: Et quia propter quod unumquodque tale & illud magis; Cum bonum nostrum sit diligendum propter divinum bonum; consequens est quòd magis debeamus diligere Deum, quàm nos ipsos, & divinum bonum magis, quàm nostrum bonum. Sed proximum nostrum debemus diligere sicut nos ipsos, id est, ad bonum ad quod nos ipsos: quia ad illud bonum debemus diligere proximum, ad quod diligimus nos ipsos; debemus enim diligere proximum propter divinum bonum & ad divinum bonum, quia habemus societatem cum ipso in illo bono.

Quantumcūq; ergo proximus noster sit melior nobis, non propter hoc sumus boni participatione illius boni: & ideo nostrum bonum non est diligendum propter bonum illud; sumus enim boni non participatione proximi, sed participatione Dei: nec est bonum nostrum diligendum

figendum finaliter propter proximum, sed propter Deum & propter divinum bonum. Si igitur advertimus, quod bonum nostrum non sit bonum, nisi participatione divini boni; pater, quod magis debeamus diligere Deum & divinum bonum, quam nos ipsos, & quam nostrum bonum.

AD PRIMVM autem in contrarium dicendum quod bonum nostrum posset appellari ipse Deus: Nam ipse Deus est hæreditas nostra & merces nostra, erimus enim hæredes Dei, cohæredes autem Christi, ut Apost. ad Rom. 8. hæreditas autem est propter sufficientiam, & propter satietatem, & dimittit hæredibus ad tollendam omnem indigentiam & dandam satietatem, & quod illo eodem bono divino, quo fruitur Deus, fruamur & nos: & quod satietatem habebimus per illud divinum bonum, dicimur hæredes Dei, & ipse Deus dicitur hæreditas nostra; Sic enim dicit Deus Abrahæ Gen. 15. *Ego protector tuus & merces tua magna nimis*. Ipse ergo Deus est hæreditas nostra, & merces nostra, & bonum nostrum.

Cum ergo dicitur, quod nos non diligamus Deum nisi propter bonum nostrum; si sit sensus quod nos non diligamus Deum nisi propter Deum, id est propter seipsum, qui est bonum; quod bonum habemus ab ipso Deo, quia ipse seipsum nobis liberaliter communicat: sic argumentum non ad est ad propositum: quia ex hoc non habemus quod nos debeamus diligere Deum propter nos ipsos: sed quod debeamus diligere Deum propter Deum. Sed, si per bonum nostrum intelligamus aliquod bonum creatum communicatum nobis à Deo, argumentum peccat in materia: Recipit enim falsa; falsum est enim, quod Deum debeamus diligere propter aliquod bonum creatum communicatum nobis à Deo. Immò quodcumque bonum huiusmodi creatum nobis communicatum debemus diligere propter Deum. Et per consequens magis diligere debemus divinum bonum, quam nos ipsos, & quodcumque creatum bonum.

AD SECVNDVM dicendum, quod patet solutio per jam dicta: Nam et si proximus habeat majus bonum, non tamen est sic majus bonum, quod nos si-

mus boni participatione illius boni, & quod nos debeamus diligere nos finaliter propter huiusmodi bonum: & quia hoc habet divinum bonum; idè non sequitur, quod si magis debeamus diligere Deum, quam nos ipsos, quod magis debeamus diligere meliorem proximum, quam nos ipsos.

QVÆSTIO II.

QVODLIBETI XV.

Vtrum illa delectatio, quam habebimus in patria de visione & fruitione Dei sit in intellectu? an in voluntate?

De delectatione, & quomodo lo distinguatur à fruitione & usu? Longè la è que disputat Agidius in primum, d. 1. cum Gregorio, Gerard Senens Alphons. Tol. D. Thom. Durand. ibidem. De delectatione verò & tristitia &c generali et D. Thom. 1. 2. q. 31. & deinceps usque 39. & latè citatis in hntis antiquis & modernis Salas 1. 2. 11. 9. d. 3 f. 4.

Agidius verò expedit questionem positam juxta partitiones, quas habet in textu.

ERTIO quærebatur de hominis visione, vel fruitione. Vtrum delectatio, quæ erit de illa visione, & fruitione Dei, quam habemus in patria sit in intellectu,

sicut in subiecto, vel in appetitu? Et arguebatur, quod in appetitu: quia cuius est desiderare, ejus, ut dicebatur, est delectari: sed desiderare est ipsius appetitus; ergo & delectari.

IN CONTRARIUM EST, quia nos delectamur semper diversos sensus. Sed omnes illæ variæ delectationes non possent esse in uno & eodem appetitu: Erunt ergo in ipsis sensibus: sed sicut se habet sensus ad appetitum sensitivum, sic se habet intellectus ad appetitum intellectivum: Si ergo delectationes sint ex objecto sensibili, erunt in sensu delectationes. sumptæ ex objecto intelligibili erunt in intellectu.

RESOLVTIO.

Quia aliud est dolor animæ in carne & aliud ex carne, & hic formaliter est in voluntate; sic delectatio de visione &c. est in voluntate tamquam in subiecto.

Quid tractandum?

RESPONDEO dicendum quod in questione procedemus: primo incipiemus à rebus sensibilibus, eò quòd nostra cognitio incipiat à sensu, Incipiemus enim a dolore, ut est passio sensibilis, ubi esse habeat, an in sensu? an in appetitu? & ex hoc investigabimus de delectationibus tam sensibilibus quàm intelligibilibus? ubi esse habeant, an in appetitu? an in potentia cognitiua?

i. in quo subiecto sit dolor sensibilis.

PROPTER primum sciendum, quod circa dolorem, ubi habeat esse tamquam in subiecto? magni sibi contradicant. Nam in quibusdam prioribus scriptis voluerunt aliqui dolores sicut in subiecto esse in sensu, & specialiter in sensu tactus. In posterioribus autem suis scriptis asserunt, omnem dolorem tamquam in subiecto esse in appetitu. Nos autem magis approbamus primam sententiam, eò quia magis concordet cum verbis *Augustini* 13. de *Civit. Dei* c. 15. ibi enim distinguit duos dolores, sive duo genera dolorum, Vnum in carne, alium ex carne. Vnde ait, *dolores porro, qui dicuntur carnis animæ, sunt in carne, & ex carne.* Hæc autem duo genera dolorum sic se habent, quod dolor animæ in carne, sicut in subiecto, sit in sensu: dolor animæ ex carne, sicut in subiecto, sit in appetitu.

Imaginabimur enim, quòd dolor animæ in carne non sit nisi læsio carnis; iste tamen dolor non est affectio carnis tantum, quia nisi esset in carne anima, quæ læsionem sentiret non ibi esset dolor. Huiusmodi ergò dolor qui dicitur in carne, incipit à læsione carnis: Sed terminatur in perceptione læsionis, ita quòd hoc sit dolor in carne, quod est perceptio læsionis carnis. Et quia ipsa perceptio, sicut in subiecto, est in sensu, idèd huiusmodi dolor tamquam in subiecto est in sensu. Nihil est ergò aliud animam dolere in carne,

quam ipsam percipere læsionem carnis, ut si ignis applicetur manui, lædit carnem, & percipere vel sentire læsionem illam est dolere.

Dolor ergò huiusmodi materialiter est in carne, formaliter in sensu. Vel dolor huiusmodi potest dupliciter diffiniri materialiter & formaliter. Materialiter quid è nihil est aliud talis dolor, quàm læsio carnis. Formaliter verò huiusmodi dolor est perceptio læsionis. Et quia læsio carnis est in carne: perceptio autem læsionis est in sensu, idèd dicebamus quòd materialiter dolor sic acceptus sit in carne. *Augustinus tamen in libro præsignato eodem capitulo diffiniens dolorem carnis, vel dolorem animæ in carne, ait, quòd dolor carnis tantummodo offensio est.* In quo apparet quòd huiusmodi dolorem diffiniat materialiter; nam dolor sic sumptus materialiter est læsio vel offensio carnis: sed formaliter est perceptio læsionis: sic ergò dicendum est secundum *August.* de dolore in carne.

QUID autem sit dolor ex carne idem *Aug. eodem lib. & cap.* manifestat, cum ait, *quòd dolor animæ ex carne sit quadam eius animæ dissensio.* Sic ergò imaginabimur; quod sit passio in carne, & ab illa passione dissentiamus habendo duplicem displicentiam passionis: Erunt ergò ibi duo motus; Vnus qui incipit à læsione, sive à divisione continui, & terminatur ad perceptionem læsionis: Alius, qui incipit à perceptione læsionis, & terminatur ad dissensionem, & ad displicentiam passionis. Primus dicitur dolor animæ in carne, Secundus ex carne. Primus quia terminatur ad perceptionem læsionis (cum perceptio, ut dicebamus, sit in sensu) erit sicut in subiecto in sensu: Secundus autem, qui terminatur ad displicentiam rationis (cum displicentia sit ut in subiecto in appetitu) erit in appetitu.

August. eodem lib. & cap. Dolorem in carne dicit nihil aliud esse quàm passionem carnis. Vnde ait, *quod animus plerumque turbatur, & caro dolet, & veterascit, & moritur.* Et quidquid aliud patitur ipsam passionem carnis dolorem appellat, sed hoc non potest esse formaliter; Nam & lapides patiuntur, & teruntur, non tamen dolent: quia passionem illam non sentiunt. Dolor ergò in carne

dolores carnis animæ alij sunt in carne alij ex carne: si habent appetitum pro subiecto, illi sunt.

& quid sunt? dolor in carne alijs formaliter alijs materialiter.

quod in sensu,

in carne non est formaliter ipsa passio, vel læsio: sed est perceptio passionis, vel læsionis. Dolor autem ex carne non est formaliter ipsa perceptio: sed est displicentia perceptionis. Hoc autem dicitur dolor ex carne, quando ex ipsa carne habet esse aliquid, quod displicet nobis: & quia displicentia, de qua loquimur, presupponit cognitionem, dolor ex carne cognitionis est sicut dolor in carne, qui præcedit dolorem ex passione sive ex læsione.

hic est læsio
carnis, ille
lætionis
perceptio
quam sub
sequitur
percepti
displicentia,
quæ est in
voluntate
& cum per
ceptione
constituit
dolorem ex
carne.

Ista autem tria se habent per hunc ordinem, læsio, lætionis perceptio, percepti displicentia, vel dissensio: Duo autem istorum faciunt dolorem in carne, & duo ex carne. Primum equidem cum medio, ut læsio & perceptio lætionis, faciunt dolorem in carne; Aliter tamen & aliter: Quia læsio, ut dicebatur, se habet ad huiusmodi dolorē in carne materialiter; & perceptio formaliter. Medium autem cum tertio; ut perceptio cum displicentia, faciunt dolorem ex carne; aliter tamen & aliter: Quia perceptio se habet ad talem dolorem materialiter, Displicentia verò formaliter, perceptio enim non est ipsa displicentia: sed posset esse materia displicentiæ.

qui potest
esse secun-
dum omnē
sensum, non
prior.

EX HOC autem apparere posset quod secundum quemlibet sensum possit esse dolor ex carne, qui sicut in subiecto, sit in appetitu & incipiat à perceptione, & terminetur ad displicentiam: Qui dolor tristitia dici posset, ut idem *August. innuit. eodem libro & c. per quemlibet enim sensum possumus aliqua percipere, quæ nobis displicent.* Sed primus dolor, qui incipit à læsione carnis, & terminatur ad perceptionem lætionis, non est nisi secundum sensum tactus; Nam læsio carnis est passio, quæ magis facta abijcit à substantia: non estque propriè secundum alios sensus: sed solum secundum sensum tactus, objecta enim tangibilia sunt illa quæ corrumpunt animal, non sunt propriè objecta aliorum sensum. Dolor ergo, qui est in sensu, sicut in subiecto, est propriè in sensu tactus. ominus autem alius Dolor, sicut in subiecto, est in appetitu; & est idem quod tristitia, vel est idem quod dissensio appetitus.

VISO, QUID dicendū sit de dolore, in quo sit tanquam in subiecto de levi

patere potest, quid dicendum sit de illa delectatione, quæ erit in visione patriæ, in quo sit tanquam in subiecto? Dicemus enim quod nullus dolor sit in sensu, nisi qui est secundum qualitates valde materiales; Nam tactus magis immutatur materialiter, quam aliquis alius sensus: Vel quod nullus dolor sit in sensu, nisi qui sit per passionem, quæ magis facta abijcit à substantia. Si ergo in alijs sensibus à sensu tactus, quia non immutantur ita materialiter & quia in eis passionibus magis factæ non abijciunt à substantia non sit dolor sicut in subiecto; sed omnis dolor, vel delectatio, secundum tales sensus, sicut in subiecto, sit in appetitu; Intellectus, qui magis immaterialiter recipit, sicut in subiecto, non habebit in se dolorem, vel delectationē: sed si quæ talia per intellectū ortum habeant, in voluntate erunt, sicut in subiecto. Delectatio ergo, quæ erit ex visione gloriæ sicut in subiecto, erit in voluntate.

Vnde delectatio, quæ est ex visione patriæ, est in voluntate.

VTRVM autem possit in ipso intellectu esse dolor, sicut in subiecto: non est præsentis speculationis: In quibusdam tamen nostris questionibus disputatis & in nostro 2. quolibet disputavimus de cruciatu, qui fiet virtute divina per ignem inferni, Declaravimus quod in animabus separatis, & in dæmonibus intellectus se habeat quasi sensus & sit ibi dolor, sicut in subiecto: ita quod sicut nos dolemus quod sentiamus dolorem, & sicut nihil est aliud dolere, quam percipere vel sentire læsionem, Sic anima separata doleat & cremetur, quod, se videat cremari; ut dicunt *Gregorius in dialogo suo.* Ille enim ignis aliquam speciem virtute divina immittit, vel imprimi in intellectu tam dæmonis, quam animæ separatæ, quam speciem tam anima, quam dæmon percipit tanquam speciem alterius læsivi, & illa perceptio lætionis est verè dolor.

Verum, & quomodo dolor sit in intellectu sicut in subiecto?

& quomodo damnati sentiant ignem?

& quare?

Sed de hoc in præsentī speculatione non agitur; Ex materialitate enim objecti est, secundum hunc ordinem quem videmus, quod dolor pertineat ad potentiam cognitivam: In illa autem visione dei non est tanta materialitas; ac ideo delectatio, quæ inde confurget, ad voluntatem pertinebit, ibi enim est visio, & quod ex visione oritur: ipsa autem visio non est delectatio sed est delectatio

delectationis materia. Sed complacentia ex illa visione erit delectatio, illa ergo delectatio, secundum quod spectat ad præsentem speculationem, non assimilabitur dolori in carne, qui incipit à læsione, & terminatur ad perceptionem: sed assimilabitur dolori ex carne, qui incipit à perceptione & terminatur ad diffensionem, siue ad displicentiam; Vt tamen sit similitudo in contrarium: quia illa delectatio incipit à visione, & terminatur non ad displicentiam, sed ad complacentiā. sed quidquid sit de dolore in carne; tamen quia dolor ex carne est in appetitu, delectatio illa in appetitu erit.

AD ARGVMENTVM autem in contrarium dicendum, quod non solum secundum varios sensus, sed etiam secundum omnes sensus possit esse delectatio in appetitu. Nam, ut patet in 2. de anima; ubicumque est sensus, ibi est fantasia, id est motus factus à sensu & appetitu. licet ergo sint varij sensus; tamen ex omnibus sensibus fit in nobis fantasia: ex ipsa autē fantasia in nobis facta potest oriri delectatio & tristitia in appetitu.

DISPVATIO

S E X T A.

De anima hominis separata.

EINDE quærebat de pertinentibus ad animam: anima autem potest considerari dupliciter, Vel ut habet esse conjunctum, Vel ut habet esse separatum a corpore. Circa utrumque quærebat, scilicet quantum ad statum separationis, & quantum ad statum conjunctionis: quantum ad statum separationis, quærebat de anima dupliciter: primo de ejus intelligere, Vtrum anima separata intelligeret cum discursu? Secundo de ejus agere, vel de ejus movere? Vtrum anima separata posset movere aliquod corpus?

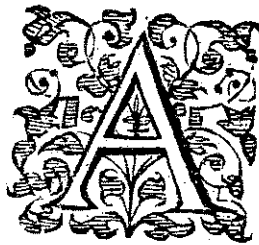
QVÆSTIO I.

QVODLIBETI XVI.

Vtrum anima separata intelligat cum discursu?

Hanc quæstionem tractat Ægidius loco à se hic citato D. Thom. qu. 24. de verit. 2. 11. & 1. cont. gent. c. 48. Cajet. 1. p. q. 89. 2. 5. Richard. 3. d. 31. Occam. in 4. q. 12. 2. 2. Mendoza de an. d. 18. f. 5.

Ægidius verò respondet hinc iuxta ordinem quem habet in textu:

D PRIMVM sic arguebatur, & ostendebatur quod anima separata intelligat cum discursu: quia, ut dicebatur, ubi eadem natura ibi est eadem operatio: sed eandē naturā habet anima separata & conjuncta habebit ergo eandem operationem: sed anima conjuncta habet hanc operationem, quod intelligat cum discursu ergo & separata.

IN CONTRARIVM EST, quia quod non intelligit cum fantasmate non intelligit cum discursu: sed anima separata non intelligit cum fantasmate; cum fantasia sit virtus organica, & ipsa nullam habeat virtutem organicam: ergo &c.

R E S O L V T I O.

Cum per discursum intelligere sit necessarium, ut acquiratur scientia per partes: anima autem separata habeat totam scientiam suam simul, non indiget discursu ad intelligendum: quamvis interim ab ipsius intelligere non sit removenda omnis compositio.

R ESPONDENDO dicendum quid, & quomodo tractandū? quod in hac quæstione sic procedemus; primò declarabimus, quomodo nobis competat intelligere componendo, & dividendo, & etiam discurrendo? Secundo ex his, quæ sunt in nobis, procedemus ad declarandam veritatem quæsitam; utrum talia sint in anima separata?

SCIENDVM ERGO quòd intelligere componendo & dividendo, & intelligere cum discursu dupliciter conveniant: & in eo ex quo oriuntur, & in eo in quod

Intelligere componendo dividendo in quo conveniant scilicet in principio, & in termino.

quod reducuntur. Conveniunt quidem ista in eo, ex quo oriuntur, quia utrumque horum videtur procedere ex defectu intellectualis luminis: quia enim nostrum lumen intellectuale est debile, non statim cum percipimus subjectum percipimus prædicatum. Imò intelligimus componendo prædicatum cum subjecto, formando propositionem affirmativam: vel intelligimus dividendo prædicatum à subjecto, formando propositionem negativam. Sed si statim cognito subjecto cognosceremus quæ competunt subjecto vel quæ remouentur ab ipso, intelligeremus componendo, vel dividendo: sed secundum simplicem intuitum esset nostra intellectualis cognitio.

primum ob defectum luminis nostri naturalis.

Ex isto autem eodem defectu evenit quod intelligamus cum discursu: ut, quia debile habemus lumen intellectuale, non statim cognitis principiis cognoscimus conclusiones: nec statim cognita causa cognoscimus effectum. Imò discurremus à principiis ad conclusiones: vel discurremus à causa ad effectum: ubi nostra cognitio incipit à priori, ut in metaphisicis, ubi eadem sunt priora nobis & simpliciter: vel discurremus ab effectibus ad causam; ut in naturalibus, ubi nostra cognitio incipit à posteriori; ubi innata est nobis via procedere ex prioribus & notioribus nobis in priora & notiora simpliciter: vel in priora & notiora naturæ. Ergò omnia hæc competunt nobis ex debilitate luminis intellectualis.

Angeli autem sive intelligentiæ quia habent lumen intellectuale forte & perspicax, non intelligunt componendo & dividendo: sed statim cognito subjecto cognoscunt quæ competunt subjecto: nec intelligunt discurrendo: sed statim cognita causa cognoscunt effectum.

Bene ergò dictum est, quod intelligere componendo & dividendo, & intelligere cum discursu ex eodem sumant ortum; ut ex debilitate luminis intellectus.

quia refertur in intellectum diffinitivum sine simplici.

SIC ETIAM IN idem reducuntur; ut in intellectum simplicem: nam ad intellectum simplicem spectat for-

mare diffinitionem; sicut ad intellectum compositum enuntiationem: enuntiatio autem, ut cum enunciatur proprietas aliqua de subjecto, potest reduci in diffinitionem proprietatis: quia in huiusmodi diffinitione positum est ipsum subjectum; illam enim cognitionem, quam habemus per enuntiationem, qua dicimus, nascus est simus, habemus per solam diffinitionem simi, cuius diffinitio est, nascus cavus.

Intelligere etiā cum discursu reducitur in intellectum simplicem. Nam priusquam habeamus cognitionem de eclipssi lunæ, discurremus ut juveniamus causam, & inventa causa demonstramus effectum; ut inventa interpositione terræ, formamus sillogismum demonstrativum, & concludimus eclipssim de luna. Verum quia totam illam cognitionem, quam habemus discurrendo, formando sillogismum hunc demonstrativum; corpus luminosum privatum lumine objectu terræ eclipso: luna est huiusmodi; ergo eclipso, habemus per solam diffinitionem eclipsis: nam quia eclipsis est privatio luminis in luna objectu terræ, intelligens diffinitionem eclipsis, habet totam illam cognitionem eclipsis, quæ concluditur per sillogismum demonstrativum: quia, ut dictum est, formatio diffinitionis reducitur ad intellectum simplicem: unde si cognitio habita discurrendo per sillogismum demonstrativum reducatur in cognitionem habitam per diffinitionem; consequens est quod intelligere cum discursu reducatur ad intellectum simplicem.

EX HOC autem posset apparere expositio illius dicti *Philosophi in posterioribus*, quod diffinitio vel demonstrationis conclusio, vel demonstrationis principium, vel tota demonstratio sit positione differens. Diffinitio enim congregans quid & propter quid passionis est tota demonstratio positione differens: quia omnem illam cognitionem, quam habemus per demonstrationem, possumus habere per huiusmodi diffinitionem. Huiusmodi autem diffinitio differt positione à demonstratione quia non est situata cum discursu, sicut ipsa

Hb

ipſa demonſtratio : ut patet in exemplo propoſito. Nam privatio luminis in luna dicit quid eclyſis? obiectum terræ ſive interpoſitio terræ dicit cauſſam & per quid ſit eclypſis? Si autem totum iſtud ſimpliter congregetur & dicatur, quod eclypſis ſit privatio luminis in luna obiectu terræ, habemus per diffinitionem totam illam cognitionem, quamvis habeamus diſcurrendo, & formando ſillogiſmum demonſtrativum concludentem eclypſim de luna tamquam proprietatem de ſubjecto.

id eſt; intelligentem quidditates rerum & formantem diffinitiones.

Bene itaque dictum eſt, quod antea dicebamus, quod intelligere componendo, & dividendo & intelligere cum diſcurſu ex eodem oriuntur : Quia quodlibet horum ortum habet ex debilitate luminis intellectualis. Et in idem reducuntur: quia quodlibet horum reduci poteſt in intellectum diffinitivum, ſive intellectum ſimplicem intelligentem quantitates rerum & formantem diffinitiones.

in quæ re, duci poteſt diſcurſus; non compoſitio.

Advertendum tamen quod compoſitio nunquam ſic reducatur in intellectum ſimplicem, cum nulla ſit ibi compoſitio: ſed intelligere cum diſcurſu ſic poteſt reduci in intellectum ſimplicem, ut ſecundum quoddam huiusmodi nullus ſit ibi diſcurſus; Si enim formare propoſitionem ſpectet ad intellectum componentem, formare autem diffinitionem ad intellectum ſimplicem: Eſt cognitio habita per enunciationem poſſit haberi per diffinitionem, In illa tamen diffinitione erit compoſitio aliqua; teſi enim cognitio, quæ habetur componendo proprietatem cum ſubjecto poſſit haberi per diffinitionem proprietatis, in qua includitur ipſa ſubſtantia, Diffinitio illa proprietatis non excludit omnem compoſitionem: imò reſervabitur in ea quidam compoſitionis modus, inde dictum eſt in 7. *metaphiſica* quod accidentia non habeant quantitatem ſimplicem, ſed per additamenta: Nam non ſolum in diffinitione proprietatum, ſed etiam in diffinitione ſubſtantiarum, quæ magis habent quantitatem ſimplicem, reſervatur aliquis compoſitionis modus: qui aut dicitur in eodem. 7. *omnis diffinitio ſermo*: & omnis ſermo habet ha-

bet partes: & eſt proportio partium ſermonis ad partes rei, quæ eſt rotius diffinitionis ad totam rem, quod ſine compoſitione eſſe non poſſet.

Sed non ſic eſt de diſcurſu: Nam licet in acquirendo ſcientiam factus fuerit diſcurſus & formatus ſyllogiſmus; tamen poſtquam jam habemus ſcientiam acquiſitam ipſa diffinitione, quæ eſt virtualiter tota demonſtratio, intelligimus proprietatem ineſſe ſubjecto, abſque alio diſcurſu.

Videtur ergo quod non eodem modo comparetur ad ſcientiam diſcurſus & compoſitio: quia in acquirendo ſcientiam, & ut intelligamus paſſiones ineſſe ſubjectis indigemus diſcurſu. Sed jam acquiſita ſcientiâ in ſola diffinitione poſſumus hoc intelligere, abſque aliquo alio diſcurſu. Sed non ſic eſt de compoſitione: quia quantumcumque reducamus intellectum compoſitum in intellectum ſimplicem; non tamen propter hoc ille intellectus ſimplex erit immunis ab omni compoſitione; quia in ipſo intellectu ſimplicium & in ipſa formatione diffinitionis eſt aliquis compoſitionis modus. Intelligere ergo cum diſcurſu videtur neceſſarium propter acquirere ſcientiam per partes, & non habere ſcientiam totam ſimul: ideo indigemus logica ne erremus in ratiocinando & diſcurrendo: ſi & haberemus ſcientiam totam ſimul, non indigeremus logica, nec indigeremus intelligere cum diſcurſu: Sed in ipſis diffinitionibus paſſionum intelligeremus paſſiones ineſſe ſubjectis, quod ad ſcientiam pertinet.

Hinc non indiget anima ſeparata diſcurſu; cum habeat ſcientiam ſuam totam ſimul.

His itaque prælibatis patet, quid cenſendum ſit e anima ſeparata: Nam cum anima ſeparata habeat ſuam ſcientiam totam ſimul undecumque contingat acquiſitio illius ſcientiæ, ſive ab ideis divinis, ſive à ſubſtantijs ſeparatis, concedimus quod animæ ſeparatæ non indigeant logica, nec intelligent cum diſcurſu: non tamen propter hoc excludimus intelligere ipſarum ab omni compoſitionis modo.

Quod ſi verò in earum intelligere ſit aliquis modus compoſitionis, dicemus, quod intelligere dei, angeli, animæ ſeparatæ, & noſtrum ſic diſtinguantur

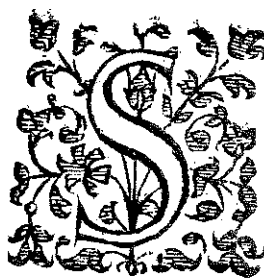
QVÆSTIO II.

QVODLIBETI XVII.

Vtrum anima separata possit movere aliquod corpus?

Hanc quæstionem decidere possumus ex ijs quæ habet Ægidius loco à se hic citato : & de motu activo Locali angelorum in 2. d. 8. q. 1. dub. 1. & eam tractant D. Th. 1. p. 19. 110. a. 3. & 117. a. 4. & 16. de malo. 2. 10. Cajet. 1. p. 4117. Scot. 4. d. 49. q. 14. Bassol. q. 2. Durand. 3. d. 22. q. 3. n. 4. Aureolus apud Capreolum in 4. d. 50. q. 2. a. 1. Alphonsus de Mendoza noster q. 5. quodlibetica. & alibi.

Ægidius verò hic ponit sententias duas, negativam primò, inde aff. quam posteriorem amplectitur : & resolvit fundamenta adversariorum.

SECUNDO quærebatur de agere, sive de movere ipsius animæ separatæ, utrum posset movere aliquod corpus? & arguebatur quòd non:

Quia hoc est ultimum quod potest Angelus; movere corpora. Nam cum duplex sit motus; ad formam, & ad ubi, non potest Angelus movere corpora ad formam; sed ad ubi. Hoc est ergo ultimum, quòd posset Angelus, movere corpora ad ubi. Sed anima non tantum potest, quantum Angelus, ergò non poterit in hunc effectum, qui est, movere corpora.

IN CONTRARIUM EST quod quilibet spiritus sit præstantior omni corpore: sed potest unum corpus movere aliud corpus ad ubi: ergò multo magis hoc potest anima:

RESOLUTIO.

Licet anima conjuncta corpori determinatè respiciat hoc suum corpus proprium, quod attingit per essentiam, non per voluntatem, & intellectum: & tametsi melius sit intelligere animæ separatæ, quàm conjunctæ: tamen anima separata potest

Hb 2 vere

quomodo
scientia dei
Angeli, ani-
mæ distin-
guantur?

guuntur: Quia intelligere Dei nec est discursivum, nec compositivum: sed est omnino simplex & unitum, ut uno intuitu omnia cognoscat. Intelligere Angeli non est discursivum, nec tamen est sic simplex & unum ut uno intuitu omnia cognoscat. Intelligere animæ separatæ nec est discursivum, nec simpliciter unitum, quod uno intuitu omnia cognoscat; quia hoc nec Angelus habet: forte tamen in illo intelligere ipsius animæ separatæ est aliquis compositionis modus: sed de hoc in opere, quod intendimus facere domino, concedente, super secundo sententiarum, Vtrum sit ibi compositio, vel non? intendimus pertractare. Nostrum autem intelligere ex omni parte est defectivum: quia intelligimus componendo & discurrendo, & uno simplici intuitu non possumus omnia intelligere.

AD ARGUMENTVM in contrarium dicendum, quod, licet sit eadem natura animæ separatæ & conjunctæ; tamen quia non habet eundem modum essendi, vel quia separata à corpore potest se magis libere suprâ seipsam convertere, quam possit ut est corpori corruptibili conjuncta; ideo non valet, si nunc intelligat cum discursu, quod & tunc indigeat discurre, ut intelligat. Immò, quia conjuncta corpori acquirit scientiam per partes, separata verò infunditur scientia tota simul: & quia acquisitioni scientiæ per partes competit discursus, & maximè cum naturale sit, quod sic procedatur; Acquisitioni autem, quæ sit tota simul etiam naturale sit, quod nec fiat nec ei competat discursus: Ideo anima separata non indiget discurre, ut intelligat.

Eadem est ergò natura animæ separatæ & conjunctæ: Tamen quia non habet eundem modum essendi, multa sunt ei naturalia ut est conjuncta, quæ non sunt ei naturalia, ut est separata, & maximè ut est conjuncta corpori corruptibili, quod aggravat animam. De corpore autem, quod habebit post resurrectionem aliter dicendum est.

*Vere corpus, quia semper determinata est
habet unionem ad aliquod corpus; non
per essentiam, sed per potentiam, qua cor-
pus non transmutet, aut moveat ad ubi.*

RESPONDENDVM, quosdam
sensisse, quod anima non possit
movere corpus ad ubi: ad quod
ponendum duplici motivo moveri po-
terant. Primò quidem, quia anima
determinatè respicit hoc corpus: imo
nullum potest movere corpus, nisi
corpus proprium: Separata autem à
corpore proprio illud movere non
posset, eò quod factum sit ei inhabile,
ad motum: hinc aliud corpus movere
non poterit.

Secundò moveri possunt ad hoc po-
nendum ex eo quòd negent, animam
habere cognitionem singularium: Vo-
lunt enim, quantum ad hoc, & bene,
quòd corpus sit propter animam, &
non è converso: Si ergò anima habe-
ret distinctam cognitionem de singu-
laribus separata à corpore, sicut habet
corpori conjuncta, videretur quod
in nullo esset melius animæ; imo de-
terius ex unione ad corpus: Sed ipsum
corpus esset inde melius, quia animare-
tur & viveret ex unione ad animam. Effet
ergò anima propter corpus; id est pro-
pter bonum corporis; non autem corpus
propter animam, id est propter bonum
animæ. Vt ergò salvent, corpus esse pro-
pter bonum animæ, sustinent quod ani-
ma conjuncta corpori habeat distinctam
cognitionem de singularibus, quam non
habeat separata.

SED QVOD ANIMA possit mo-
vere aliquod corpus à corpore separa-
ta, sic potest ostendi: Nam separata
à corpore proprio aliquam unionem
habet ad aliquod corpus: quia cum
sit pars universi, quantumcunque
separata à corpore, determinatè est in
aliquo loco corporali: Nam si Ange-
li, qui sunt substantiæ magis excel-
lentes, determinantur ad aliquem cor-
poralem locum, multo magis, & ani-
mæ quantumcunque separata.

Huiusmodi autem unionem ad corpus
non habebit anima separata secundum
essentiam, quia tunc ex ea & illo cor-
pore fieret unum secundum esse: Habe-

bit ergò huiusmodi unionem median-
te virtute, vel mediante potentia. Sed
quòd substantia spiritualis uniatur cor-
poribus mediante virtute, vel median-
te potentia, & non habeat potentiam
in corpore, est dicere quodammodo
oppositum in objecto. Nam sicut
uniri per essentiam est facere unum
secundum esse, sic uniri per virtutem
vel potentiam est facere unum secun-
dum operationem: quia à potentia est
operari & agere.

DICEMVS ergò quòd tam Ange-
lus, quàm anima separata possit se
applicare corpori per suam potentiam
quam habet, & ex illa applicatione, si
vult, sequitur operatio in ipsum cor-
pus: dum tamen corpus huiusmodi
sit operationis susceptivum. Ope-
ratio autem illa non poterit esse trans-
mutatio ad formam: quia nec hoc
Angeli possunt: sed erit transmuta-
tio ad ubi. Sequendo autem com-
munio rem opinionem; quòd ab eisdem
ideis divinis, à quibus fluxerunt
species in mentes Angelorum, fluant
species in animam separatam; si intel-
lectus Angeli propter apprehensionem,
quam habet, potest movere corpus
poterit hoc & anima.

Non erit autem tantæ virtutis intel-
lectus animæ, sicut Angeli, nec poterit
movere tantum corpus nec aequè ve-
lociter, sicut Angeli: sed quod nullius
sit virtutis, & quod non possit move-
re aliquod corpus, est inconueniens
dicere. Vt enim patuit in quæstioni-
bus nostris, quas disputavimus de ope-
ribus Angelorum: Angelus per speciem
lapidis, quam habet apud se, non po-
test lapidem efficere; quia lapis est for-
ma in materia: Imo non potest lapidem,
vel aliquid aliud materiale transmutare
ad formam, nisi quod habet materiam
essentialiter, vel quod habet eam vir-
tualiter: Et quia solus deus virtuali-
ter habet materiam, posset producere
totum; consequenter posset producere
ipsam materiam: Quia igitur in vir-
tute Dei & in ejus potentia continetur
ipsa materia; ideo totam actionem ha-
bet circa hæc materialia: Sed quia nul-
li creaturæ hoc potest competere,
quòd in sua virtute habeat materiam;
quia non agit nisi quod est virtualiter
tale,

quorunda
sententia
negativa, &
duplex eo-
rum funda-
mentum.

corpus est
propter
animam,
non contra.

opposita
sentent. af-
fir. ostendi-
tur.

nam sem-
per habet
unionem ad
aliquod
corpus, non
per essen-
tiam;

per quam
se applicat
corpori, si-
cut Ange-
lus.
non trans-
mutans ad
formam, sed
ad ubi.

non tamen
aquali vir-
tute cum
Angelo
movere po-
test.

ale, vel essentialiter; nulla creatura, secundum naturæ cursum, potest transmutare materiam, nisi quæ habeat materiam partem sui.

Idem in 7. *metaphisica* dicitur *nullum immateriale transmutat materiale*: verum est de agente creato & de transmutatione ad formam. Sed licet Angelus non determinetur ad materiam essentialiter, quia non habet materiam partem suæ essentiae, quia non habet formam in materia: Determinatur tamen ad materiam locanter; quia determinate est in aliquo materiali loco. Propter ergo apprehensionem, quam habet de forma, quia ipse non est forma in materia, non potest transmutare corpus ad formam: sed propter apprehensionem, quam habet de loco, quia ipse determinate est in aliquo corporali loco, poterit transmutare corpus secundum locum: Semper enim magis formale agit in minus formale, dum tamen sit determinatus ordo inter utrumque.

Et quia huiusmodi determinatio salvatur inter substantiam spiritualem & corporalem secundum locum, non secundum formam: Ideo substantiæ spirituales, quæ sunt formaliores omni corpore, poterant movere corpus secundum locum, non secundum formam. Et quia animæ separatae sunt formaliores omni corpore: & quia ipse determinate sunt in aliquo corporali loco, ideo possunt movere corpus secundum locum: dum tamen illa corpora sint susceptiva motionis localis; & non excedant virtutem animæ.

IGITUR ET ex parte idearum divinarum, à quibus, secundum communem opinionem, fluunt species in animas separatas, sicut & in Angelos: & ex parte determinationis localis, quia determinate est anima in aliquo corporali loco, sicut & Angelus; arguere, possumus, quod anima possit movere corpora, sicut & Angelus: licet non tam magnum, nec tam velociter sicut Angelus. Concordat enim hoc dictis sanctorum: quia multoties invenimus à sanctis, animas aliquorum mortuorum apparuisse, & locutas fuisse: quod non est sine motione aëris: unde relinquitur, huiusmodi animas posse movere corpus. unde & *Gregorius IV Dia-*

logo recitat de anima *Paschasij* quod locuta fuerit *Germano Episcopo capuano*.

Nec est dicendum quod semper tales locutiones & tales motiones fiant per Angelos vel dæmones: quia tunc anima non loqueretur sed aliqua spiritalis substantia loqueretur pro ea: cum hoc non tantum sentiant verba *Greg. jmo* vult quod anima *Paschasij* sic loqueretur.

Quæruntergo negantes animam separatam posse movere corpus, quasdam difficultates sibi solvi: sed non concludunt intentum.

OSTENDO, quid senserint aliqui de anima separata; utrum possit movere corpus; & adductis rationibus ad propositum, quod possit corpus movere? Vultimus solvere difficultates tactas, propter quas aliqui negaverint quod anima possit movere corpus: unde cum dicitur quod anima determinate respiciat corpus proprium: & quod nullum aliud possit movere corpus naturale, nisi proprium; Dicemus quod anima conjuncta corpori proprio attingat corpus per essentiam: jmo per intellectum & voluntatem, quæ fundantur in ipsa essentia animæ, non immediate attingat corpus: nec possit per huiusmodi potentias movere corpus: sed moveat corpus per virtutem organicam: & quia per illam virtutem non potest immediate attingere, nisi corpus proprium; ideo non possit movere immediate nisi corpus proprium. Eo ergo anima movet corpus, secundum quod per potentiam & virtutem suam potest corpus attingere: & quia conjuncta terminatur ad proprium corpus: sic ut per potentiam immediate non attingat, nisi proprium corpus: jmo conjuncta corpori proprio nihil per se & propriè movet, nisi proprium corpus. Separata verò, quia non determinatur ad hoc corpus, vel ad illud: sed per intellectum & voluntatem potest se conjungere nunc huic corpori, nunc illi, ideo potest movere hoc corpus vel illud, secundum quod suæ placet voluntati.

QVOD verò addebatur, quod tunc esset anima propter corpus & non è converso: Dici ad hoc debet, quod quantumcunque sit simpliciter melius intelligere animæ separatæ, quia

attingit corpus proprium per essentiam aliud per intellectum & voluntatem hinc illud solum per virtutem organicam hoc per intellectum & voluntatem movet.

propter eam est corpus non cōtra: quod probatur.

nihil immutat materiale, nisi vel virtutem in vel essentialiter tale:

& quare?

ex parte specierum fluentium in animas ab id eis divinis & determinationis localis, anima potest movere corpus ut fit quando apparet & loquitur.

quàm conjunctę; adhuc tamen sustinere. possimus, quod magis sit corpus propter animā, quàm è converso Quod tripliciter, potest declarari. Primò ex esse animæ. Secundò ex perfectione. Tertiò ex felicitate ipsius.

1. ex esse animæ.

Primum sic patet: Nam etsi per omnem modum anima separata habeat nobilius esse, quam conjuncta: tamen quia secundum naturæ cursum non potest anima acquirere esse, nisi in corpore, magnum bonum est animæ quod uniatur corpori: cum acquirat esse in corpore.

2. ex ejus perfectione

Secundo hoc idem patet ex perfectione animæ. Nam quia anima in corpore utitur omnibus sensibus, quibus non posset uti à corpore separata: sicut ad perfectionem artis est, quod possit uti proprijs organis, ita est ad perfectionem animæ, quod possit uti proprijs sensibus: est ergò corpus propter animam & ad bonum animæ quia in in corpore potest anima suas operationes perficere.

3. ex ejus felicitate

Tertiò hoc idem patet ex felicitate animæ. Quia bonum est animæ uniri corpori, ut rectè vivendo in corpore, cum ipso in corpore tempore resurrectionis transferatur in melius: & cum Christo & cum angelis vivat in æternum: unde Dicit Aug. 10. sup. gen. ad litteram; bonum est ergò anima uniri corpori, ut beatitudinem suam mereatur in corpore.

AD argumentum autem in contrarium, quod anima non posset movere corpus: quia hoc est ultimum quod posset Angelus; & anima potest minus, quam Angelus: Dici debet, quod in illo ultimo sint multi gradus: nam in movendo corpora est dare majus & minus; anima enim minus potest, quam Angelus: non quod nullum corpus sic movere possit: sed quod non possit movere tam magnum corpus sicut Angelus.

DISPUTATIO

SEPTIMA

De virtutibus animæ.

DEINDE quærebatur de anima conjuncta: & quia in hujusmodi anima sunt virtutes & potentia; idèd aliqua quærebantur de virtutibus animæ: Aliqua de potentijs Virtus autem animæ potest comparari ad potentiam, quam perficit, & ad opus, quod efficit: idèd circa virtutes erat duplex quæstio; una per comparisonem ad potentiam, Vtrum aliqua virtus, & potissimè, utrum justitia sit in voluntate tamquam in subiecto? Alia quæstio erat de virtutibus per comparisonem ad actus, sive ad opera; Vtrum actus præcedentes virtutem sint nobiliores virtute?

QVÆSTIO I.

QVODLIBET I XVIII.

Vtrum justitia vel aliqua virtus moralis sit in voluntate tamquam in subiecto.

De hac quæstione videantur auctores cum Ægidio quodl. 2. q. 19. citati. videatur Argent. 3. d. 33 D. Th. 1. 2. q. 56. cum cajer: ibidem Medin. ibid. Scotus d. citat: q. un. Bassol. qu. in Durand. q. 5. Occa. q. 13. Capreol. q. un. vasq. 2. p. d. sp. disp. 87. Conimbr. d. 7. in lib. Ethicorum & alij alub

Ægidius vero hic distinguit inter habitus intellectuales & morales. inde docet tam hos, quàm illos posse versari circa idem objectum materiale: justitiam verò computat inter virtutes morales, quam dividit in legalem & particularem, & illam dicit esse virtutis generalis; quia exequitur opera omnium virtutum, sive versatur circa omnium objecta. Sed quia tam legalis, quàm particularis objectum formale non attingit appetitus sensitivus, concludit in eo non subiectari justitiam, sed in voluntate.

QVÆSTIO I

R E S O L V T I O

QVODLIBETI XVIII.

Vtrum iustitia vel aliqua virtus moralis sit in voluntate tamquam in subiecto.

De hac quaestione videantur auctores cum Æg d o quod l. 2. q. 19. citati. videatur Argent. 3. d. 33. D. l. h. 1. 2. q. 56. cum Cajet. ibidem Medin. ibid. Scor. d. c. r. q. un. Bassol. qu. 1. Durand q. 5. Occam. q. 13. Capreol. q. un. vasq. 1. 2. d. sp. 87. Conimbr. d. 7. in lib. Eth. corum & alij alibi.

Ægidius vero hic distinguit inter habitus intellectuales & morales: inde docet tam hos, quam illos posse versari circa idem obiectum materiale: Iustitiam verò computat inter virtutes morales, quam dividit in legalem & particularem, & illam dicit esse virtutē generalem, quia exequitur opera omnium virtutū, sive versatur circa omnium obiecta; sed quia tam legalis, quam particularis obiectum formale non attingit appetitus sensitivus, concludit in eo non subieciari iustitiam, sed in voluntate.

AD PRIMVM sic arguebatur, quod nulla virtus, moralis, nec etiam iustitia, esset involuntate; quia, ut dicebatur, in principio magnorum moralium. Vult.

Philosophus quod in irrationabili sit iustitia, & fortitudo ergo cum voluntas pertineat ad partem rationalem, eò quod non sit virtus organica, in ea non erit iustitia.

Præterea cum voluntas sit libera, si in voluntate esset virtus moralis; illa virtus esset nobilior omni virtute intellectuali: quod videtur inconveniens.

IN CONTRATIVM est *Philosophus in 5. ethicorum quod iustitia est habitus a quo iusta operantur & iusta volunt: pertinet ergo iustitia ad voluntatem.*

Quandoquidem iustitia pro obiecto formali habeat vel impletionem legis, ut iustitia legalis; vel remotionem injuriæ, ut iustitia particularis; & circa illa non versetur appetitus sensitivus, non potest in eo subieciari: quamvis possent multe alie virtutes: subieciatur vero in appetitu rationali, sive voluntate.

RESPONDENDO dicendum quod Philosophus in 2. Ethicorum distinguat duplicem virtutem, sicut duplicem habitum; intellectualem scilicet & moralem. per ea autem, quæ videmus in genere habituum intellectualium, in multis possumus juvari ad ea, quæ ponere debemus in habitibus moralibus; & è converso.

Sic autem videmus in habitibus intellectualibus, quod non sit inconveniens unum & idem aliter acceptum esse de consideratione diversarū scientiarum: ut materia prima in eo quod ens pertinet ad considerationem metaphisici: In eo verò quod est subiecta transmutationi & motui est de consideratione philosophi naturalis: & sicut unum & idem aliter & aliter consideratum potest pertinere ad diversas sciencias, sive ad diversos habitus intellectuales, & sicut ali. quid diverso modo consideratum potest spectare ad diversos: intellectuales, sic etiā ad morales.

Sic etiam unum & idem aliter & aliter consideratum potest pertinere ad diversas virtutes, sive ad diversos habitus morales; ut idem opus pertinere potest ad liberalitatem, & ad magnanimitatem, & ad iustitiam legalem: ut qui vult subvenire proximo, vel facere aliquem sumptum pro alio, vel hoc facit quia placet sibi sumptum facere, & delectatur in ipso actu; & tunc erit opus liberalitatis: Vel placet sibi, qua vult honorem consequi; & sic pertinebit ad magnanimitatem, quæ est circa magnos honores: vel pertinebit ad illam virtutem innominatam, quæ est circa honores mediocres. Tertio posset hoc contingere, quod aliquis sic ageret, quia vellet imple

quomodo
iustitia sit
virtus ge-
neralis.

& unde su-
mat suam
speciē cum
alijs virtu-
tibus?

implere legem hoc principientem : & tunc erit actus iustitiæ legalis. Est enim iustitia legalis quodammodo omnis virtus : quia implet opera omnium virtutum ; est enim huiusmodi iustitia virtus generalis : non per prædicationem , quod sic se habeat ad omnes virtutes sicut genus ad species, vel quod prædicetur de omnibus virtutibus sicut genus de speciebus : Sed est virtus generalis per operum executionem, quia quodammodo ex quitur omnia opera omnium virtutum. Ille est enim iustus legalis, qui ideo agit opera virtutum, quia vult implere legem hoc præcipientem : propterea distincta est virtus legalis à virtutibus alijs ; *Quia virtutes aliæ ex hoc sumunt speciem, secundum quod est delectatio in ipsis actibus secundum se : quia signum generati habitus est delectationem fieri in operatione horum ut in 2. Ethicorum.*

Liberalitas ergò sumit speciem ex actibus liberalitatis secundum se, & fortitudo ex actibus fortitudinis : sed iustitia legalis exequitur opera omnium virtutum, & non sumit speciem ex ipsis actibus secundum se : sed prout per executionem huiusmodi actuum est adimpletio legis : propter quod, ut dicebamus, huiusmodi virtus distincta est à virtutibus alijs ; quia modo distincto speciem sumit. Est tamen quodammodo omnes virtutes : quia intentio legislatoris est inducere cives ad virtutes ; spectat autem ad legem quodammodo præcipere opera omnium virtutum. Velle ergò implere legem est quodammodo velle agere opera cuiuscumque virtutis.

Et sicut est in virtutibus, quod idem possit esse opus diversarum virtutum : sic & in vitijs, quod idem possit esse opus diversorum habituum vitiosorum. Vt qui furatur ut mæchetur non est tam fur, quam mæchus : sed si furatur ut furetur, fur dici debet. ipsum ergò furari posset esse actus furis & mæchi. sicut etiam qui aliena accipit, concupiscentiâ rerum ductus, avarus est. Qui verò solum ut injuriatur iniustus est.

EX HOC ergò possumus distinguere iustitiam particularem à generali,

& possumus accipere in quo consistat ratio iustitiæ particularis. Dicemus enim quod iustitia generalis agat opera omnium virtutum, non secundum se sed ut legem impleat.

Sed iustitia particularis, quæ est in commutationibus & distributionibus habet specialem materiam sub hac intentione ut nulli injuriatur. Et inde est, quod hæc virtus dicatur invenire medium rei : Aliæ vero virtutes morales dicantur se habere circa medium passionum. Hæc enim ipsas res, morales vero virtutes moderantur passionem. si ergò iustitia in ipsis rebus ponat medium, ut non fiat alteri injuria : non erit huiusmodi virtus in appetitu sensitivo : sed erit in voluntate, vel in appetitu intellectivo : Nam appetitus sensitivus fertur in res, secundum concupiscentiam, quam habet de rebus : vel fertur in res, secundum quod insurgunt in eo passionem ex appetitu rerum. Ferri autem in ipsas res ut inveniatur medium in rebus, ne fiat alteri injuria, ad appetitum sensitivum spectare non potest.

CIRCA igitur ipsas res, circa quas est iustitia, possunt esse plures virtutes morales : quorum subjectum est appetitus sensitivus, prout insurgunt in nobis passionem ex ipsis rebus quas oportet moderari & refrenare : Nam non est inconveniens circa eandem materiam & circa eosdem actus alia & alia intentione factos plures versari virtutes. Attamen circa huiusmodi res, circa quas est iustitia particularis, non principaliter ut refrenentur passionem, sed ut inveniatur ibi medium non versatur appetitus sensitivus. Si ergò iustitia est huiusmodi virtus non erit in appetitu sensitivo : Erit ergò in intellectivo, sive in voluntate.

AD PRIMVM dicendum quod possit dici dupliciter rationale per essentiam : Vno modo, ut dicatur per essentiam rationale quicquid est per essentiam non organicum : & hoc modo voluntas pertinet ad partem rationalem. Alio modo potest dici rationale est quod ratiocinatur & intelligit : Et sic voluntas non est rationalis per essentiam : sed si sit rationalis hoc est pro participationem, in quantum debet

quomodo
distingua-
tur legalis
à iustitia
particulari?

& quare
hæc dicatur
invenire
medium
rei, aliæ
virtutes
passionum?

unde dedu-
citur quod
in appetitu
rationali;
non in sen-
sitivo subje-
ctetur :

tamen in
hoc reperi-
antur plu-
res aliæ
versantes
circa ean-
dem rem

dupliciter
aliquid di-
citur ratio-
nale.